

БИРИККЕН
УЛУТТАР УЮМУ
КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ

Cultural Caravan

КЫРГЫЗСТАНДАГЫ
БИРИККЕН УЛУТТАР УЮМУ
2024-ЖЫЛДЫН
НАТЫЙЖАЛАРЫ БОЮНЧА
ЖЫЛДЫК ОТЧЕТУ

Өлкөдөгү БУУнун өнүктүрүү системасынын өнүктүрүү боюнча негизги өнөктөштөрү

Өкмөттөр

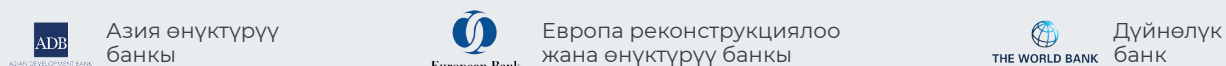
БУУнун атайын фонддору жана демилгелери

Глобалдык фонддор жана демилгелер

Эл аралык каржы институттары

1-БӨЛҮМ. ӨЛКӨЛҮК ЖАНА РЕГИОНАЛДЫК КОНТЕКСТТЕГИ НЕГИЗГИ ОКУЯЛАР

Улуттук статистика комитетинин расмий маалыматтарына ылайык, 2024-жылы Кыргыз Республикасынын экономикасы жакшы көрсөткүчтөрдү көрсөтүүнү улантты: ИДП бардык секторлордо, атап айтканда курулушта, кызмат көрсөтүү чөйрөсүндө, айыл чарбасында жана өнөр жайда, керектөөнүн, инвестициялардын жана экспорттун эсебинен, товарларды транзиттик сатуунун жана акча которуулардын агымынын колдоосунда 9% га өстү.

Экономиканын негизин мурдагыдай эле алтындын экспорту жана акча которуулар түзөт. Эмгек миграциясына байланыштуу белгисиздиктерге карабастан, акча которуулар 2024-жылы 10,5% га өскөн. Акча каражаттарынын негизги агымы мурдагыдай эле Россия Федерациясынан камсыздалат (93,1 %).

Инфляция 6,3 пайызга чейин басаңдады, бирок ички баалар азык-түлүк жана күйүүчү майдын дүйнөлүк баасына алсыз бойдон калууда.

Улуттук статистика комитетинин 2023-жылдагы маалыматына ылайык жакырчылыктын деңгээли жогору бойдон калды жана калктын 29,8% жакырчылыктын чегинен төмөн (жылына 62 999 сомдон аз) жашашкан, анын 62,8% — айыл жерлеринде. Дагы он пайызы экономикалык же башка толкундоолор болгондо жакырчылык коркунучунда. 0-17 жаштагы балдардын 36,7% же 1,043 миллион адам жакырчылыкта жашашкан. Бирок, 2024-жылы Өлкө орто өнүккөн категориядан өлкөнүн ден соолугун, билимин жана жашоо деңгээлин өлчөгөн Адамдык өнүгүү индекси (АӨИ) боюнча жогорку өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдүн категориясына көтөрүлдү.

Жыл ичинде Кыргызстан бир нече ири инфраструктуралык долбоорлор, анын ичинде Кытай-Кыргызстан-Өзбекстан темир жолун куруу жана Камбар-Ата-1 гидроэлектростанциясын курууну каржылоо боюнча сүйлөшүүлөрдү илгерилетүү боюнча макулдашууларга жетишти. Бул долбоорлор транзиттик, байланыш жана энергетикалык байланыштарды жакшыртуу үчүн аймактык кызматташтыктын өсүшүн көрсөтөт. Бул багыттар «жашыл экономикага» өтүү жана социалдык секторлорго, анын ичинде билим берүүгө, саламаттык сактоого жана социалдык коргоого инвестициялар менен катар өлкөнүн өнүктүрүүнүн Улуттук стратегияларынын негизи болуп саналат.

2024-жылы Кыргыз Республикасы натыйжалуу кызмат көрсөтүүгө жана социалдык-экономикалык өнүгүүгө жетишүү үчүн администрациялык бирдиктерди 484төн (33 шаар, 231 айыл) 264кө (32 шаар, 231 айыл) чейин кыскартуу менен айыл райондорун бириктирүү жана шаар аймактарын кеңейтүү менен администрациялык-аймактык реформаларды ишке ашырды. Административдик чек аралардын кыскарышы жергиликтүү кеңештердин санына жана көлөмүнө да таасирин тийгизди, бул шайлоо мыйзамдарына бир катар адаптациялык чаралар кабыл алынгандан кийин 17-ноябрда мөөнөтүнөн мурда жергиликтүү шайлоолорго алып келди.

Шайлоо 33 шаардык кеңеште, саясий партиялардын талапкерлеринин арасында (30 пайыздык гендердик квота) жана 231 айылдык кеңеште (30 пайыздык мандат аялдар үчүн сакталган) өткөн. Шайлоочулардын катышуусу төмөн болгон (28,8 %). Кеңештин шайланган мүчөлөрүнүн 39,75 пайызын аялдар түздү (2021-жылга салыштырмалуу 37,9 пайыз), ошондой эле 26 мүмкүнчүлүгү чектелген адам шайланган.

2024-жылы “Коммерциялык эмес уюмдар жөнүндө” мыйзамга өзгөртүүлөр кабыл алынган, ага ылайык, чет өлкөлүк каржылоону алган жана кеңири белгилүү “саясий ишмердүүлүк” менен алектенген Жарандык коом уюмдары (ЖКУлар) “чет элдик өкүлдөрдүн функцияларын аткаруучу” катары каттоодон өтүшү керек. Бириккен Улуттар Уюму бул мыйзамдын жана жарандык мейкиндикке негизсиз чектөөлөрү бар башка демилгелердин бүткүл коомдун милесин талап кылган Туруктуу өнүгүүнүн максаттарына (ТӨМ) жетүү шарттарына тийгизген таасирин тыкыр көзөмөлдөп турат, Жарандык уюмдар (ЖУ) жана көз карандысыз маалымат каражаттары маанилүү роль ойнойт.

Кыргыз Республикасы менен Тажикстан Республикасынын ортосундагы чек араны делимитациялоо жана демаркациялоо боюнча сүйлөшүүлөр туруктуу улантылды. 4-декабрда өкмөттүк делегациялардын теңтөрагалары чек ара боюнча келишим 2025-жылы түзүлөрүн айтып, жылыш бар экенин жарыялашты.

Өзбекстан менен чек ара келишимин ишке ашыруу улантылды. Апрель айында аймактык алмашуунун алкагында Барак анклавды кайтарылган. Анклавдын тургундары «жаңы Баракка» (Ош облусунун Кара-Суу району) көчүрүлгөн. 14 жылдан кийин сентябрда Кара-Суу (Ош облусу) жана Кең-Сай (Жалал-Абад облусу) чек ара өткөрүү пункттары кайрадан ачылган, бул региондук соодага жана социалдык биримдикке оң таасирин тийгизген.

2-БӨЛҮМ. КЫЗМАТТАШУУ БОЮНЧА АЛКАКТЫК ПРОГРАММА АРКЫЛУУ БУУНУН ӨНҮКТҮРҮҮ ТУТУМУ ТАРАБЫНАН ӨНҮГҮҮНҮН УЛУТТУК АРТЫКЧЫЛЫКТАРЫН КОЛДОО

2.1. КЫЗМАТТАШУУ БОЮНЧА АЛКАКТЫК ПРОГРАММАНЫН 2024-ЖЫЛЫНДАГЫ НАТЫЙЖАЛАРЫНА СЕРЕП

2023–2027-жылдарга карата Алкактык программа БУУнун Кыргыз Республикасы менен кызматташтыгынын багыттарын аныктап, туруктуулукка, отчеттуулукка, адам укуктарынын жана гендердик теңчиликтин принциптерине өзгөчө көңүл бурат, ошондой эле «Эч кимди артта калтырбоо» максатына умтулуп, коомдун маргиналдашкан топторуна басым жасайт. Төрт артыкчылыктуу багыт Кыргызстандын улуттук өнүгүү стратегияларына шайкеш келип, Биргелешкен иш пландары аркылуу ишке ашырылып, ошондой эле 2030-жылга чейинки Күн тартиби, Туруктуу өнүгүү максаттарынын саммитинин саясий декларациясы жана 2024-жылдын сентябрында өткөн Келечек саммитинде кабыл алынган «Келечек үчүн Пакт» сыяктуу эл аралык милдеттенмелерди аткарууга көмөктөшөт.

Билим берүү, социалдык системалар, азык-түлүк системалары, климаттын өзгөрүшү, эмгек рыногу жана адам капиталын өнүктүрүү сыяктуу тармактарды кошо алганда, БУУнун Туруктуу өнүктүрүү максатында кызматташуу боюнча бүткүл Алкактык программасынын (Алкактык программа) алкагында саясат маселелери боюнча координацияланган, макулдашылган жана интеграцияланган консультациялар, улуттук потенциалды талдоого жана саясаттын өзгөрүшүнө өбөлгө түздү жана туруктуу өнүгүү максаттарына (ТӨМ) жетүүнү алдыга жылдырды.

2024-жылдын жыйынтыктары социалдык теңсиздикти жоюуга жана жумуш орундарын камсыздоого, аялуу топтордун – жакыр үй-бүлөлөрдүн, аялдар жетектеген кожолуктардын жана мекенине кайтып келген мигранттардын экономикалык мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүүгө, айылдык жамааттардын табигый кырсыктарга туруктуулугун чыңдоого, ошондой эле укуктун үстөмдүгүн, адам укуктарын жана жарандык коомдун катышуусун бекемдөөгө көмөктөштү.

САПАТТУУ СОЦИАЛДЫК КЫЗМАТТАР (БИЛИМ БЕРҮҮ, САЛАМАТТЫКТЫ САКTOO, СОЦИАЛДЫК КАМСЫЗDOO, ТАТЫКТUУ ИШ)

БИЛИМ БЕРҮҮ

1 Алтын Казык реформасы:

Жаңыртылган билим берүү стандарттары гендердик инклюзивдик жана климатка туруктуу окуу программаларын түзөт, алар 1,4 миллион окуучуга пайда алып келет (ЮНИСЕФ)

2 Мугалимдерди даярдоо:

20 500 мугалим билимин жоготуу деңгээлин төмөндөтүү үчүн билим алышат (ЮНИСЕФ)

3 Мектеп тамак-ашы:

60 мектептин ашканаларын модернизациялоо, 127 тонна байытылган тамак-аш менен камсыздоо жана кызматкерлерди окутуу (ВПП)
Мектептеги тамак-аштын бюджети эки эсеге көбөйтүлдү – күнүнө бир балага 7 сомдон 14 сомго чейин (ВПП)

4 Жаратылыш кырсыктарына даярдык:

1 миллион окуучу жана 27 000 мугалим климаттын өзгөрүшүнө жана кырсык тобокелдигине даярдык боюнча окуудан өтүштү (ЮНИСЕФ)

СОЦИАЛДЫК КАМСЫЗDOO, ТАТЫКТUУ ИШ

1 Эмгек укуктары жана саясаты:

Жумуш ордунда зордук-зомбулук жөнүндө №190 МОТ конвенциясы ратификацияланды (МОТ)
№ 181 МОТ конвенциясы боюнча жеке иш менен камсыз кылуу агенттиктери жөнүндө мыйзам долбоору кабыл алынды (МОТ)
Формалдуу эмес экономиканы формалдуу экономикага өткөрүү боюнча Улуттук программа кабыл алынды (МОТ)

2 Татыктуу иш максаттарына жетүү үчүн адилеттүү өтүүнү илгерилетүү:

15 ишканаланы экологиялаштыруу үчүн социалдык диалог механизми SCORE4CLIMATE куралын колдонуу менен түзүлгөн (МОТ)
Билимге негизделген бизнес-кызмат көрсөтүүлөрдүн потенциалын өнүктүрүү (KIBS) (МОТ)
15 машыктыруучу окутулду, алардын 10у ишканаларды экологизациялоо жана татыктуу иш үчүн шарттарды түзүү боюнча кызмат көрсөтүү үчүн сертификаттарга ээ болушту (МОТ)

3 Санариптик социалдык камсыздоо:

Жардамдарды көзөмөлдөө максатында аз камсыз болгон үй-бүлөлөрдүн социалдык паспорту иштелип чыкты (ВПП)

4 Качкындарга жардам: 68 качкындардын үй-бүлөсүнө каржылык жардам, 57 балага билим берүү жана 30 адамга кесиптик билим берүү (УВКБ ООН)

5 Гендердик зомбулуктун алдын алуу: Гендердик зомбулук менен күрөшүү үчүн маалымат алмашуу системасын бекемдөө (ООН Женщины)

6 Азык-түлүк жардамы: 2 000 адам 17 социалдык мекемеде, анын ичинде балдар үйлөрүндө жана карылар үйлөрүндө тамак-аш менен камсыз болгон (ВПП)

7 Адам сатууга каршы туруу: Аялуу 12 адамга, анын ичинде адам сатуунун курмандыктарына жардам көрсөтүлдү (МОМ)

САЛАМАТТЫКТЫ САКTOO ЖАНА ЖЫРГАЛЧЫЛЫК

1 Коомдук саламаттыкты сактоо:

40 ооруканада AMR (антимикробдук каршылык) таралышын дүйнөдөгү биринчи баалоо (ВОЗ)
№10 («Мамлекеттик саламаттыкты сактоо жөнүндө») жана №14 («Жарандардын ден соолугун коргоо жөнүндө») мыйзамы кабыл алынган (ПРООН)
ВИЧ боюнча кызмат көрсөтүүлөрдүн туруктуулугуна баалоо жүргүзүлдү (ЮНЭЙДС)

2 Иммунизация жана ооруларды алдын алуу:

Кызылчага каршы 2 миллион вакцина менен камсыз кылуу жана тез медициналык жардамды жакшыртуу (ВОЗ)
ВИЧ/ СПИДге чалдыккан 1 538 бейтапты (120 баланы кошкондо) антиретровирустук препараттар менен камсыз кылуу
42 672 адам АИВ, КУ, ЖЖЖИ жана гепатиттин алдын алуу жана тестирилөө боюнча кызмат көрсөтүүлөрдү алышты (ПРООН)
ВИЧтин, В гепатитинин жана тубаса сифилистин энеден балага жугушун жоюуга даярдыгын алдын ала баалоо (ЮНИСЕФ, ЮНЭЙДС)

3 Энелердин жана репродуктивдүү ден-соолугу:

Репродуктивдүү кызматтарды көрсөтүү жана жаңы төрөлгөн ымыркайларды санариптик каттоо үчүн мобилдик медициналык тиркемелерди иштеп чыгуу (ЮНФПА)

4 Саламаттыкты сактоонун санариптик трансформациясы: Иммунизациялоо жөнүндө электрондук медициналык карталарды жана санариптештирилген жазууларды киргизүү (ЮНФПА, ВОЗ, ПРООН)

ИНКЛЮЗИВДУУ “ЖАШЫЛ” СОЦИАЛДЫК-ЭКОНОМИКАЛЫК ӨНҮГҮҮ

ЭКОНОМИКАЛЫК ӨНҮГҮҮ ЖАНА СООДА

1 Ишкердик жана МЧОИ (микро, чакан жана орто ишканалар):

- 800 МЧОИ (82% аялдар жетектеген) электрондук коммерция, бизнес стратегиясы жана экспортту пландаштыруу боюнча окуудан өтүштү (ПРООН)
- Тамак-аш жана туризм тармагында 25 млн АКШ доллары өлчөмүндө экспорттук келишимдерди түзүүгө көмөктөшүү (ПРООН)

2 Соода-сатыкка көмөктөшүү:

- NTFC түзүү боюнча иштелип чыккан иш-чаралар планы (2025-2027) сооданын натыйжалуулугун жогорулатат (МТЦ)
- Чек ара өткөрүү пункттарында жүк ташуучу унаалардын кезегин башкаруунун электрондук системасын киргизүү (МТЦ)

3 Аялдардын ишкердүүлүгү:

- 132 ишкер айым бизнес лагерлерин аяктап, нанотехнология жана туруктуу энергия боюнча инвестицияларга жетишти (ООН Женщины)

АЗЫК-ТҮЛҮК КООПСУЗДУГУ ЖАНА АЙЫЛ ЧАРБАСЫ

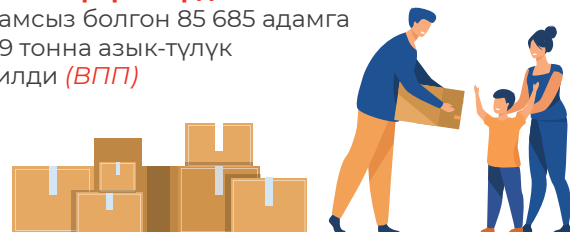
- 1 Туруктуу фермердик чарба:** фермерлерди тейлөө борборлорун түзүү, органикалык сертификаттоо системаларын киргизүү жана айыл чарбасынын экологиялык таза ыкмаларын жайылтуу (ФАО)

- 3 Климаттык өзгөрүүлөргө туруктуу фермердик чарба:** 500+ дыйкандарга климатка туруктуу үрөндөрдү жана жер семирткичтерди сатып алууга колдоо көрсөтүү (ФАО)

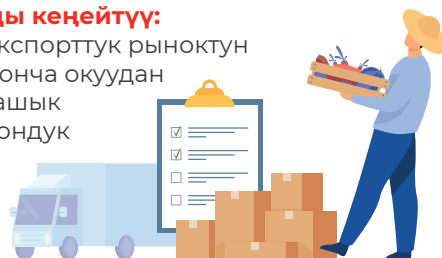
2 Азык-түлүк жардамы:

- Аз камсыз болгон 85 685 адамга 4 289 тонна азык-түлүк берилди (ВПП)

4 Базарларды кеңейтүү:

- 1115 фермер экспорттук рыноктун талаптары боюнча окуудан өтүп, 800дөн ашык МЧОИ электрондук коммерцияга кошулду (ПРООН)

МИГРАЦИЯ

1 Коопсуз жана тартиптүү миграция:

- Кыргызстан миграция боюнча Глобалдык келишимге кошулду (2024)
- Улуу Британияга, Казакстанга, БАЭге, Түркияга жана Катарга бара турган эмгек мигранттары үчүн кетээр алдында багыт берүү колдонмолору иштелип чыккан (МОМ)

2 Мигранттарга жардам:

- Кайтып келген 271 мигрант каржылык сабаттуулук боюнча окуудан өттү.
- Кайтып келген мигранттарды экономикалык жактан реинтеграциялоо үчүн 14 пилоттук грант берилди.

3 Электрондук Өкмөт жана санариптик чечимдер:

- Ишке киргизилген E-Consul онлайн платформасы аралыктан консулдук кызматтарды көрсөтөт (МОМ)

КЛИМАТТЫН ӨЗГӨРҮШҮНӨ КАРШЫ КҮРӨШҮҮ, ТАБИГЫЙ КЫРСЫКТАРДЫН ТОБОКЕЛДИКТЕРИН БАШКАРУУ ЖАНА АЙЛАНА-ЧӨЙРӨНҮ КОРГОО

КЛИМАТТЫН ӨЗГӨРҮШҮ, ЭКОЛОГИЯЛЫК ТУРУКТУУЛУК ЖАНА КЫРСЫКТАРДЫН КОРКУНУЧУН АЗАЙТУУ

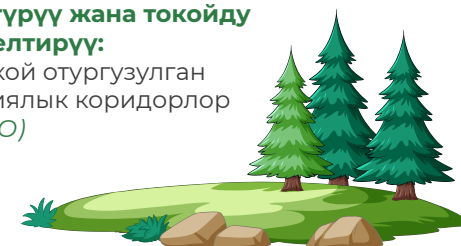

1 Климат маселелери боюнча улуттук саясат:

- Улуттук адаптациялоону пландаштыруу (УАП) жана гендердик-сезимтал климаттык алкактык программаларды иштеп чыгуу (ПРООН)
- Климаттык чаралар жөнүндө мыйзам долбоору иштелип чыкты жана жашыл каржылоо программасы ишке киргизилди (8 миллион АКШ доллары) (ПРООН)

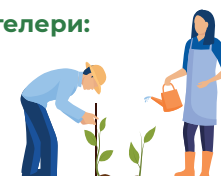
2 Токой өстүрүү жана токойду калыбына келтирүү:

- 172 гектар токой отургузулган жана экологиялык коридорлор түзүлгөн (ФАО)

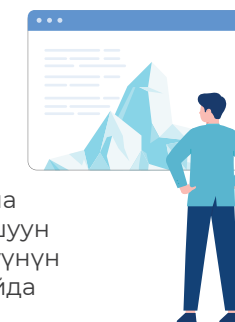
3 Жашыл экономика демилгелери:

- 370 фермер 1200 гектар аянттагы ресурстарды үнөмдөөчү дыйканчылыкты кабыл алышты (ФАО)
- Сугат иштерин колдоо үчүн 7 жасалма мөңгү түзүлгөн (ВПП)

4 Кысык коркунучун азайтуу:

- Жасалма интеллектке негизделген мөңгүлөрдү көзөмөлдөө системасы мүмкүн болгон кырсыктардын алдын алды (ПРООН)

Ысык-Көлдө жана Фергана өрөөнүндө 150 миңден ашуун адамга алдын ала эскертүүнүн күчөтүлгөн системасы пайда алып келди (ПРООН)

ТЫНЧТЫК, ЫНТЫМАК ЖАНА АДАМ УКУКТАРЫ ҮЧҮН АДИЛЕТТҮҮ, ЖООПКЕР ЖАНА ИНКЛЮЗИВДУУ ИНСТИТУТТАР МЕНЕН ЖАРАНДЫК КООМ

БАШКАРУУ ЖАНА АДАМ УКУКТАРЫ

1 Юридикалык реформалар жана сот адилеттигине жетүү:

- 83 795 юридикалык жардам көрсөтүү боюнча кеңештер (ПРООН)
- 35 качкындын укуктук статусу алуу боюнча кайрылуусу канааттандырылган (УВКБ ООН)

2 Адам укуктары жана жарансыздык:

- Балдардын укуктары жаатындагы 146 сунушту ишке ашыруу боюнча Улуттук иш-аракеттер планы аткарылды (ЮНИСЕФ)
- Мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын жана качкындардын укуктары боюнча мыйзамдар кайра каралып чыкты (УВКБ ООН)

3 Гендердик теңчилик жана аялдардын лидерлиги:

- 132 ишкер аял бизнес жана инвестициялык стратегиялар боюнча окуудан өтүштү (ООН Женщины)
- Гендердик зомбулуктун курмандыктарына жардам көрсөтүү боюнча бирдиктүү борбор түзүлдү (УНП ООН)

2.2. КЫЗМАТТАШУУ БОЮНЧА АЛКАКТЫК ПРОГРАММАНЫН АРТЫКЧЫЛЫКТАРЫНА, АКЫРКЫ ЖАНА АРАЛЫК НАТЫЙЖАЛАРЫНА ЖЕТИШҮҮ

АКЫРКЫ НАТЫЙЖА 1

Кыргыз Республикасынын калкынын бакубаттуулугу 2027-жылга карата туруктуу жана сергек тамактануу системаларына негизделген “жашыл” экономиканы, гендердик өзгөртүп түзүүчү социалдык жана технологиялык инновацияларды, ошондой эле ишкердикти тездетилген пайдалануу жолу менен жаратылыш ресурстарын башкарууну жана натыйжалуу миграциялык процесстерди андан ары өнүктүрүүнүн эсебинен жогорулайт.

Китепканалар балдарды эрте өнүктүрүү борборлоруна айланууда

Чүй облусунун Ставропольск айылындагы трансформацияланган китепкана эми балдарды өнүктүрүү борборунун милдетин аткарып, үч жаштагы Алтынайды кошкондо 26 наристе мектепке эрте даярданууда.

2018-жылы 3–5 жаштагы балдардын болгону 24% гана мектепке чейинки программаларга катышууга мүмкүнчүлүгү болгон. Билим берүү жана илим министрлиги Маданият министрлиги менен биргеликте китепканаларды балдарды өнүктүрүү борборлоруна айландыруу демилгесин көтөргөн. ЮНИСЕФтин колдоосу менен китепканачылар жана мугалимдер балдар үчүн шыктандыруучу билим берүү чөйрөсүн түзүү боюнча окуудан өтүп, ал эми Жылдыз сыяктуу ата-энелер балдарынын үйдө билим алуусун колдоого жардам бере турган көндүмдөргө ээ болушууда. Алтынайдын атасы Асылбек кызынын социалдык өз ара аракеттенүүгө, чыгармачыл ой жүгүртүүгө жана өзүнө ишенүүгө көмөктөшүүчү сабактар аркылуу ийгиликтүү келечек үчүн зарыл болгон негизги көндүмдөрдү өнүктүрүүдөгү борбордун маанилүү ролун белгилейт. 2023-жылдагы сурамжылоого ылайык, эрте балдар билим берүү программаларынын жайылтылышы 39% га өсүп, Кыргызстанда коомдук китепканаларда негизделген жана 1ден 6 жашка чейинки 7 000ден ашык баланы камтыган 300 балдарды өнүктүрүү борбору түзүлдү. Билим берүү министри Догдур-гүл Кендирбаева «Алтын казык» билим берүү реформасынын алкагында китепканаларды эрте окутуу системасына интеграциялоонун, балдарды эрте жашынан ийгиликтүү келечекке керектүү шаймандар менен камсыздоонун маанилүүлүгүн белгиледи.

БИЛИМ БЕРҮҮ

Президенттин 2023-жылдагы Туруктуу өнүгүү максаттары (ТӨМ) боюнча Саммитиндеги милдеттенмелерине ылайык, БУУ системасы Кыргызстандын билим берүүнүн сапатын жана жеткиликтүүлүгүн жогорулатууга багытталган амбициялуу билим берүү реформаларын колдоону улантты. ЮНИСЕФтин техникалык жетекчилиги астында Бириккен Улуттар Уюмунун өлкөлүк командасы (БУУ ӨК) Билим берүү жана илим министрлигин 12 жылдык билим берүү тутумуна компетенцияга багытталган жана климаттын өзгөрүшүнө туруктуу мамиле кылуу менен реформаларды алга жылдырууда колдоду.

Билим берүү жана илим министрлиги ЮНИСЕФтин колдоосу менен билим берүүнү реформалоонун "Алтын Казык" жалпы улуттук программасынын алкагында кеңешүүлөргө **2 000 директор жана мугалимдерди** тартты, андан кийин "Алтын казык" "жол картасы" сунушталды.

2025-жылы жайылтуунун кеңейиши менен жаңыланган билим берүү стандарттары **1,4 миллион окуучуга** пайда алып келет.

Мындан тышкары, **1 миллион окуучу жана 27 000 мугалим** 2 000 мектепте климаттын өзгөрүшүнө жана табигый кырсыктардын тобокелдигине даярдык боюнча окуудан өтүштү.

114 000ден ашык бала жана жаштар билим, ден соолук жана билим берүү деңгээлин көтөрүүгө багытталган иш-чараларга катышып.

800 социалдык ишкер жана мугалим "Мамлекеттик акселератор" демилгеси боюнча сертификат алып, үй-бүлөлүк мектепке чейинки мекемелердин чөйрөсүн кеңейтүүгө мүмкүнчүлүк түзүштү.

Бүткүл дүйнөлүк азык-түлүк программасынын колдоосу менен **34 башталгыч мектептер** негизги "булочка жана чай" менюсунан аш болумдуу заттарга бай тамактанууга өткөндүгү, окуучулардын билим деңгээлин, тамактануу коопсуздугун жана тамактанууну жакшыртууга жардам берди.

Туура тамактанууну жайылтуу боюнча сабактарга **1 600дөн ашуун ата-эне** катышты.

Бүткүл дүйнөлүк азык-түлүк программасы ошондой эле мектеп тамак-ашынын улуттук программасынын узак мөөнөттүү ийгилигин камсыз кылуу үчүн Өкмөттүн жетекчилиги астында туруктуулукту изилдөө жана "Билим берүүнүн натыйжаларын жакшыртууга системалуу мамиле" (SABER) семинарына колдоо көрсөттү. Өкмөт мектеп тамак-ашын каржылоону эки эсе көбөйтүп, жергиликтүү бийликтерди ашканаларды оңдоону биргелешип каржылоого милдеттендирип, мектеп тамак ашы боюнча Коалицияга кошулуп, өлкөдө толук кандуу тамактанууну кеңейтүү жоопкерчилигин өзүнө алды. Мындан тышкары, мугалимдерди атайын даярдоо алкагында **20 500 окуучунун** билим жоготуу маселеси чечилип, **231 100 окуучу жана 12 600 мугалим үчүн** гигиеналык нормалар жакшырылды.

9 качкын студент DAFI (Альберт Эйнштейн атындагы Германиянын качкындар академиялык демилгеси) стипендиялары аркылуу жогорку билим алууга колдоо тапты. БУУнун Качкындар башкармалыгынын өнөктөшү - "Адилет" укуктук клиникасы 10 качкын баланы мектепке кабыл алууга өбөлгө түздү.

СОЦИАЛДЫК КАМСЫЗДАНДЫРУУ ЖАНА ТАТЫКТУУ ЭМГЕК

Бул тармакта ТӨМдү тездетүүдөгү негизги жыйынтыктарга МОТ, ЮНИСЕФ, ВПП жана Дүйнөлүк Банк эксперттеринин катышуусу менен социалдык коргоо боюнча CODI баалоо-сунун аякташы, ошондой эле өкмөттүн жаңы тармактык концепциясын жана 2030-жылга чейинки Улуттук өнүгүү программасынын тиешелүү бөлүмдөрүн иштеп чыгууга колдоо көрсөтүү кирет, учурда бул документ акыркы этапта турат.

Социалдык коргоо чөйрөсүндө гуманитардык акча которуулар калктын аярлуу топторунун

жашоосун жакшыртты. ВППнын техникалык жардамы коомдук иштер программалары жана жигердүү эмгек рыногу боюнча саясаттын жаңылануусуна, жакырчылыкты жоюу боюнча «социалдык контракт» программасынын мониторингинин күчөтүлүшүнө жана өзгөчө жардам жөнүндө маалыматтардын «кирешесинин деңгээли төмөн үй-бүлөнүн социалдык паспорту» улуттук реестрине интеграцияланышына алып келди.

1 200дөн ашуун коомдук долбоорлор жигердүү эмгек рыногунун максаттарын колдоп, 5800 тонна азык-түлүк жана 1,43 миллион АКШ долларын **194,000 кирешеси төмөн адамдарга нактадай акча менен** камсыз кылды.

Бүткүл дүйнөлүк азык-түлүк программасы ошондой эле селден жабыркаган 3 500 адамга **261 миллион тонна азык-түлүк** жана социалдык турак жай мекемелерине **44 миллион тонна азык-түлүк берди.**

Мындан тышкары, «Социалдык контракт» программасынын алкагында мамлекеттик акчалай гранттарды алып, бизнес боюнча билим алган жана туруктуулукту арттыруу үчүн айыл чарба инструменттерин алган **аз кирешелүү 3 000 адам үчүн** кедейликтен чыгуу мүмкүнчүлүктөрү жогорулады.

Парламент **жумуш үстүндөгү зомбулук жана ыдык көрсөтүү тууралуу №190 Эмгек боюнча Эл аралык Уюмунун Конвенциясын ратификациялады**, Министрлер Кабинети Парламентте **сунушталган жеке иш менен камсыз кылуу агенттиктери жөнүндө №181 ратификациялоо боюнча токтом** кабыл алды. БУУнун сунуштары 2025-жылдын январында күчүнө кирген Эмгек кодексине киргизилген.

ЮНФПА улгайган курактагы адамдардын алгачкы Активдүү карылык Индексин жүргүзүүгө көмөктөштү жана гендердик зомбулуктун алдын алуу үчүн маалымат алмашууну күчөттү. Улуттук кызыкдар тараптар менен туруктуу өз ара аракеттешүү **68 качкын үй-бүлөсүнө каржылык жардам, 57 балага билим берүү жана 30 адамга кесиптик окутуу кызматынын жакшыртылышына шарт түздү**, алардын көпчүлүгү жумушка орношууга мүмкүнчүлүк алышты.

САЛАМАТТЫКТЫ САКTOO

Өкмөт «Ден соолугу чың адам – гүлдөгөн өлкө» аттуу жети жылдык иш-чаранын планы боюнча ишти аяктап, 2024-2026-жылдарга карата саламаттык сактоо коопсуздугун камсыз кылуу боюнча Улуттук иш-аракеттер планын жана 2025-жылга ВИЧке каршы мамлекеттик программаны туруктуу өнүктүрүү боюнча жол картасын иштеп чыкты. Иммунопрофилактика боюнча Улуттук программа (2025-2030) жана саламаттык сактоо секторунун бюджети боюнча талдоо медициналык кызматтардын натыйжалуулугун жана адилеттүүлүгүн жогорулатууга көмөктөштү. Саламаттык сактоо тармагында жумушчу рыногунун Улуттук талдоосунун жана «Тоолуу аймактардагы саламаттык сактоо» багытынын ишке кириши айылдык саламаттык сактоону жакшыртууга, негизинен энелерге жардам жана интеграцияланган ВИЧ кызматтарын көрсөтүүгө багытталган. Мындан тышкары, Саламаттык сактоо министрлиги жана БУУнун өнөктөштөрү телемедицина тармагын кеңейтип, саламаттык сактоо системаларын санариптештиришти, бул өзгөчө алыскы аймактарда медициналык кызматтарга жетүүнү жакшыртты.

Мыйзамдык реформалар ВИЧ-инфекциясын жуктуруп алгандардын укуктарын жана саламаттыкты сактоону башкарууну күчөттү жана 40 ооруканада микробго каршы дары-дармектерге туруктуулук боюнча өткөрүлгөн улуттук изилдөө дүйнөлүк эталон болуп калды. ПРООНдун колдоосу менен жасалма интеллекттин жардамы менен жүргүзүлгөн диагностика кургак учукту жана АИВди аныктоону жакшыртты, ал эми **3 800 медициналык кызматкер** көрсөтүлгөн кызматтардын сапатын жогорулатуу үчүн окутуудан өтүштү. Глобалдык фонддун АИВ жана КУ менен күрөшүү боюнча инициативалары вируска каршы басаңдатуу көрсөткүчтөрүн 96%га, КУту ийгиликтүү дарылоо көрсөткүчтөрүн 83%га жеткирип, саламаттыкты сактоого тең мүмкүнчүлүктү кеңейтти. **Калктын негизги топторунун 60% дан ашыгы, анын ичинде 11 652 аял**, АИВтин алдын алуу боюнча кызматтарына ээ болушту, бул ден соолук көрсөткүчтөрүн жакшыртты жана саламаттыкты сактоодо гендердик теңчиликке өбөлгө түздү. Тобокелдүү топтогу аялдар үчүн контрацептивдер мамлекет тарабынан каржылоо камсыз кылынды, ал эми адвокациялык аракеттер жаштар, диний жамааттар, аялдар жана кыздар арасында АИВге карата стигманы азайтууга мүмкүндүк берди.

ВОЗ (жетекчи уюм), ПРООН, ЮНИСЕФ жана ЮНФПА тарабынан ишке ашырылган **ТӨМ биргелешкен фондунун “Санариптик ден соолуктун ажырымын жоюу” программасы** санариптик саламаттыкты сактоо кызматтарын кеңейтти, ал эми Аймактык пандемияга каршы аракеттенүү Фонду долбоору “Бирдиктүү ден-соолук” ыкмасы аркылуу ден соолук жана азык-түлүк коопсуздугунун тобокелдиктерин чечти. Кызамык оорусу учурунда 2 миллиондон ашык вакцинанын дозасы жеткирилди, мобилдик тиркеме репродуктивдүү ден соолук тармагындагы кызматтарына жеткиликтүүлүктү жакшыртты.

ЮНФПА ошондой эле **360 медициналык кызматкерди** электрондук медициналык карталар менен иштөөгө үйрөттү жана энелердин ден соолугун жана өзгөчө кырдаалдарга жооп берүүсүн жакшыртуу үчүн телемедицина жана акушердик көзөмөл боюнча улуттук көрсөтмөлөрдү ишке ашырды. «Мамлекет кепилденген жөлөкпүлүк пакети» мобилдик тиркемеси айкындуулукту жогорулатуу жана саламаттыкты сактоо кызматтарына, өзгөчө кош бойлуу аялдарга жеткиликтүүлүктү кеңейтүү максатында ишке киргизилген.

ЮНФПА ден соолукту коргоо боюнча Мыйзамдагы репродуктивдик укуктар тууралуу беренелерди техникалык жактан кайра карап чыгууну колдоп, медициналык тейлөө жана жалпы камтуу ченемдери боюнча репродуктивдик ден соолукка өзгөчө көңүл бурду. Саламаттыкты сактоо министрлиги ачык-айкындуулукту жана отчеттуулукту камсыз кылуу жана энелердин ден соолугун жакшыртуу жана өзгөчө кырдаалдарга чара көрүү үчүн реалдуу убакыт режиминде көзөмөлдөө панели менен үй-бүлөлүк пландаштыруу **2030 боюнча 17 көрсөткүчүн** кабыл алды.

АКЫРКЫ НАТЫЙЖА 2

Кыргыз Республикасынын калкынын бакубаттуулугу 2027-жылга карата туруктуу жана сергек тамактануу системаларына негизделген “жашыл” экономиканы, гендердик өзгөртүп түзүүчү социалдык жана технологиялык инновацияларды, ошондой эле ишкердикти тездетилген пайдалануу жолу менен жаратылыш ресурстарын башкарууну жана натыйжалуу миграциялык процесстерди андан ары өнүктүрүүнүн эсебинен жогорулайт.

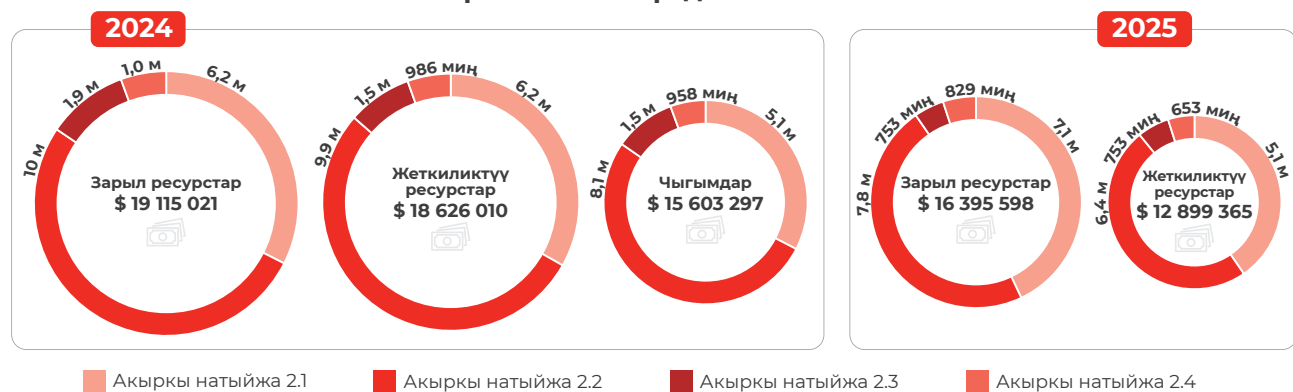
ТӨМ:

БУУнун Агенттиктери:

Каржылоо жөнүндө маалымат:

Кыргызстандын чек араларындагы кечигүүлөрдү жоюу үчүн кезекти башкаруунун жаңы электрондук системасын киргизүү

Кыргызстандын Мамлекеттик бажы кызматы жана Экономика жана коммерция министрлиги Өзбекстан менен чек арадагы Кызыл-Кыя көзөмөл-өткөрмө бекетинде кезекти башкаруунун пилоттук электрондук системасын (eQMS) ишке киргизди. Бул демилге жүк ташуучу унаалардын айдоочулары үчүн чек арадан өтүү жол-жоболорун жеңилдетүүгө, логистиканы оптималдаштырууга жана экономикалык жана аймактык соода интеграциясын колдоого багытталган.

2024-жылдын 30-ноябрынан тарта жүк ташуучу унаалардын айдоочулары убактылуу убакыт аралыктарын eQMS (kezek.gpti.kg) сайты аркылуу алдын ала ээлеп алып жана белгиленген убакытта атайын күтүү аймактарына кире алышат. Демилге Евробиримдиктин (ЕБ) жана Эл аралык соода борборунун (МТЦ) колдоосу менен чек ара өткөрүү жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу жана трафикти оптималдаштыруу максатында ишке ашырылууда. Мамлекеттик бажы кызматынын өкүлү Алмаз Салиев менен Экономика жана коммерция министрлигинин өкүлү Искендер Асылкуловдун айтымында, бул система чек арадан өтүүнүн натыйжалуулугун бир топ жакшыртат.

Евробиримдиктин Кыргызстандагы элчиси Мэрилин Йосефсон Борбор Азиядагы Транскаспий транспорттук коридорунун натыйжалуулугун жана туруктуу экономикалык өнүгүүнү жогорулатуу үчүн «жумшак» инфраструктураны өнүктүрүүнүн жана сооданы жеңилдетүүнүн маанилүүлүгүн баса белгиледи. Эл аралык соода борборунун сооданы жөнөкөйлөтүү боюнча эксперти Аделина Харунжен eQMSтин киргизилиши чек ара процессин жеңилдетип, сооданын ачыктыгын камсыздап, чакан ишканалардын дүйнөлүк рынокко чыгышына шарт түзөрүн белгиледи.

Системаны ийгиликтүү киргизүү үчүн кызыкдар тараптар, анын ичинде транспорттук компаниялар жана айдоочулар үчүн окутуучу тренингдер өткөрүлдү. Бул Кыргызстандын аймактагы бизнес үчүн жеткиликтүү жана натыйжалуу трансчек аралык соода системасын түзүүгө умтулуусун көрсөтөт.

ИШКЕРДИК ЖАНА ЖУМУШ БЕРҮҮ

Саясаттагы негизги жетишкендиктердин катарына органикалык сертификация жөнүндө жобону, катышууга негизделген кепилдик тутумдары жөнүндө жобону жана ФАОнун колдоосу менен иштелип чыккан айыл чарбасын өнүктүрүүнүн жаңыланган улуттук комплекстүү планын бекитүү кирет. Эл аралык соода борбору 2025-2027-жылдарга карата Иш-аракеттер планын иштеп чыгууда соода жол-жоболорун жөнөкөйлөтүү боюнча Улуттук кеңешке жардам көрсөттү. БУУнун Өнүктүрүү Программасы 2028-жылга чейин жашыл экономиканы өнүктүрүү программасын, электрондук коммерция жөнүндө мыйзамды жана өнүгүүнү тездетүү программасын, ошондой эле 2030-жылга чейин туруктуу туризмди өнүктүрүү программасын иштеп чыгууга колдоо көрсөттү. БУУнун Өнүктүрүү Программасы Финансы министрлигине инвестицияларды туруктуу өнүктүрүү максаттары (ТӨМ) боюнча белгилөөдө жана гендердик аспектилерди эске алуу менен бюджетти түзүүдө колдоо көрсөттү. БУУнун Өнүктүрүү Программасы Токтогул жана ачык Ош дестинациясын өнүктүрүү стратегиясы аркылуу микро, чакан жана орто ишканаларды (МЧОИ) өнүктүрүүнүн эсебинен социалдык биримдикке жана айлана-чөйрөнүн абалын жакшыртууга көмөк көрсөттү, бул туризмди жана креативдүү индустрияны өнүктүрүүгө, жумуш орундарын түзүүгө, инвестицияларды тартууга жана аймактык инфраструктураны жакшыртууга өбөлгө түздү. Бул аракеттер бал, кургатылган жемештер, туризм секторлорундагы чакан жана орто ишканаларды (ЧОИ) бекемдеп, 1 миллион доллардан ашык келишимдерди түзүп, ишкер аялдардын экономикалык мүмкүнчүлүктөрүн жана жашоо деңгээлин жакшыртты. Баткен облусун комплекстүү өнүктүрүү программасынын алкагында инвестиция тартууга инвестициялык кеңеш жана Ош жана Ысык-Көл облустарындагы аймактык инвестициялык кеңештер аркылуу 2 млрд АКШ доллары тартылып, мамлекеттик-жеке өнөктөштүктү бекемдөөгө жардам берди. БУУӨП тарабынан илгерилетилген С.А.Р. (Туура айыл чарба тажрыйбасы) глобалдык стандарттарынын негизинде Улуттук интерпретация боюнча колдонмо кабыл алынып, бул фермерлерге дүйнөлүк стандарттарга ылайык келүүгө жана рынокко жеткиликтүүлүгүн кеңейтүүгө шарт түздү.

ФАО тарабынан өткөрүлгөн тренингдин жыйынтыгында 1115 фермер экспорттук рыноктун талаптары боюнча билимге ээ болуп, «Кадрлар өнөр жайы» окуу борборунда Эл аралык соода борбору тарабынан окутулган 34 адис (32 аял) 748 000 сом киреше алышкан. Борбордук Азиядан 132 ишкер аял бизнес-моделдөө жана финансылык стратегиялар боюнча билим алышты, алардын 40ы «ЭКСПО 2024 аялдардын ишкердүүлүгү» көргөзмөсүндө туруктуу энергия, нанотехнология жана айыл чарба тармагындагы ишканаларын таанытышты. БУУнун Өнүктүрүү Программасы аялдар жетектеген 838 ишканага колдоо көрсөттү, аял ишкерлер киши башына эркектерге караганда 60% көбүрөөк салык төлөшөт, бул экономикалык укуктарды жана мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүүгө өбөлгө түзөт. Мамлекеттик өнүктүрүү банкы аркылуу наркы 8 млн АКШ долларын түзгөн «жашыл» каржылоо программасы ишке киргизилген, бул МЧОИ үчүн капиталга жетүүнү кеңейткен. 800дөн ашык чакан жана орто ишканалар (алардын 82% аялдар жетектейт) туризм жана тамак-аш өнөр жайы тармагында 25 миллион долларлык экспорттук келишимдерге кол коюу менен электрондук соода, маркетинг жана бизнес пландаштыруу көндүмдөрүн алышты. ЭСБ чакан жана орто ишканалардын Москвадагы эки ири соода көргөзмөсүнө катышуусуна көмөктөшүп, 770 000 АКШ долларына буйрутма алып, 261 жаңы иш мамилелери түзүлгөн. 2022-жылы Кыргыз экономикалык университети (КЭУ) менен Эл аралык соода борбору ортосундагы меморандумдун алкагында чакан жана орто ишканалардын 750 өкүлү Виртуалдык окуу мейкиндиги (BOM) жана «Билим марафону» конкурсу аркылуу соода жол-жоболору боюнча сертификациядан өтүштү, бул чек аралык сооданы башкаруунун натыйжалуулугун жогорулатууга мүмкүндүк берди.

Эл аралык соода борбору жүк ташуучу унаалардын кыймылын оптималдаштыруу үчүн <https://kezek.gpti.kg/> сайты ишке киргизип, «Кызыл-Кыя» өткөрүү пунктунда кезекти электрондук башкаруу системасынын пилоттук долбоорун ишке киргизди. Эл аралык соода борбору ошондой эле Тышкы соода борборунун «Бирдиктүү терезе» мамлекеттик ишканасына санарип лабораториялык тестирлөө жүргүзүп, 1 000дөн ашык электрондук тест протоколдорун чыгарды. ЮНКТАД Финансы министрлиги менен биргеликте DMFAS 6 орнотуу жана финансылык маалыматтарды текшерүү аркылуу мамлекеттик карызды башкаруу системасын модернизациялады.

Айыл чарбасын өнүктүрүү боюнча эл аралык фонд тарабынан башкарылуучу «Рынокко мүмкүндүк» долбоору (АТМП) туруктуу мал чарба өндүрүшүнүн эсебинен айылдын жашоо-турмушун жакшыртты, базарларга жеткиликтүүлүктү кеңейтти жана ветеринардык кызматтарды күчөтүп, **90 700 адамга пайда алып келди**. Негизги жетишкендиктерге **144 дыйкандык топту түзүү**, аялдардын жана жаштардын потенциалын жогорулатуу, ветеринардык лабораторияларды жаңылоо жана айыл чарба техникасы менен кызматтарына жеткиликтүүлүктү жакшыртуу кирет.

Мамлекеттик-жеке өнөктөштүк (МЖӨ) боюнча үчүнчү эл аралык конференция Кыргызстандагы жана Борбордук Азиядагы ТӨМгө ылайык өнүктүрүү үчүн БУУ ЕЭКтин МЖӨ жаатындагы стандарттары менен таанышууга мүмкүндүк берди. Туруктуу транспорт боюнча аракеттер планы көмүртек аз жана экологиялык транспорттун өнүгүшүнө өбөлгө түзүп, анын алкагында «Learn МТЦ» тренингдери өткөрүлүп, «жашыл» мобилдүүлүктү жакшыртуу боюнча улуттук аракеттер планы иштелип чыкты. Транскаспий жана Алматы-Тегеран-Стамбул коридору боюнча координациялык комитет аймактык байланыштарды өнүктүрүү боюнча талкууларды улантты.

ТАМАК-АШ СИСТЕМАЛАРЫ

Буу ТӨМдүн маанилүү тездеткичтерин илгерилетүү үчүн биргелешкен иш багыттары катары, азык-түлүк системалары жана азык-түлүк коопсуздугу саясатты иштеп чыгуу, потенциалды жогорулатуу жана коомчулуктун деңгээлинде ишке ашырылган демилгелер аркылуу бекемделди.

ВПП-ФАО-ЮНКТАД саясаты боюнча диалог мамлекеттик түзүмдөрдүн өкүлдөрүнүн азык-түлүк системаларына чыгымдар жөнүндө маалымдуулугун арттырды. ВПП, ЮНИСЕФ, ФАО жана ВОЗ «Тамактанууну жакшыртуу боюнча глобалдык демилге» (Scaling Up Nutrition) демилгесинин алкагында азык-түлүк системаларына жана тамактануу маселелерине макулдашылган саясий колдоо көрсөтүштү. ВППнын изилдөөсү өлкөнүн азык-түлүк системасынын негизги аялуу жерлерин жана туруктуулукту жогорулатуу мүмкүнчүлүктөрүн аныктады. ФАО тамак-аш коопсуздугу жөнүндө мыйзам долбоорун иштеп чыгууга көмөк көрсөтүп, антимикробдук туруктуулук боюнча Кодекс стандарттары жөнүндө отчет даярдап, Ветеринардык

кызматты өнүктүрүү боюнча Стратегиялык планды (2024–2028) иштеп чыкты. Азык-түлүк коопсуздугу боюнча эксперттер, дыйкандар жана кайра иштетүүчүлөр үчүн тобокелдиктерди баалоо, GAP, GMP, GHP жана HACCP боюнча окуу материалдары даярдалды.

ФАО дыйкандардын өсүмдүктөрдү коргоо, жемиш өстүрүү жана мал чарбасын башкаруу боюнча билимин жогорулатты. Мындан тышкары, **12 000ден ашуун коомдук мүчөлөр** тамак-ашты кайра иштетүү жана ресурстарды үнөмдөөчү технологиялар боюнча көндүмдөргө ээ болушту. ЮНИСЕФ жана ВПП көп тараптуу платформанын ишин активдештирип, маалыматтык-пропагандалык жолугушууларды өткөрүп, айыл чарба министрлигинин жана саламаттыкты сактоо министрлигинин милдеттенмелерин өздөштүрүп, ошондой эле «Өнүгүү үчүн тамактануу» саммити, Париж 2025, боюнча жаңы милдеттенмелер боюнча координациялык жолугушууларды өткөрүүгө көмөктөшүштү.

Улуттук азыктык микроэлементтер стратегиясы иштелип чыгып, **278 медициналык кызматкер** тамактануу боюнча интеграцияланган курстардан өтүп, наристелерди жана жаш балдарды тамактандыруу боюнча жаңыртылган консультациялык карталар таратылды.

ВППнын колдоосу менен ишке ашырылган коомдук өнүгүү долбоорлору өлкө боюнча **900дөн ашуун объектин** курулушуна жана калыбына келтирилишине алып келди. Аларга **60 000 гектар айыл чарба жерлерин** суу менен камсыз кылган ирригациялык каналдар, **60 000 үй-бүлө** үчүн ичүүчү суу тутумдары жана **52 600 үй-бүлө үчүн** жайыт шарттарын жакшырткан жана мал багууну колдогон **1 400 гектар** токой калыбына келтирүү иштери кирет.

8 000ден ашуун аз кирешелүү адам киреше алып келүүчү ишмердүүлүк үчүн зарыл болгон көндүмдөргө ээ болуп, **370 дыйкан** ресурстарды үнөмдүү пайдалануучу айыл чарба ыкмаларын киргизип, натыйжада **1 200 га** жер минималдуу топурак иштетүү технологиясы менен иштетилди.

Азык-түлүк жардамын жергиликтүү экономикага тартуунун аркасында экономикалык туруктуулук жогорулатты. Баткендеги аялдардын өзүнчө жардам топтору биогумус өндүрүү үчүн 15 компосттук ферманы түзүп, жергиликтүү өндүрүштөгү буудай унунан мектеп тамактануу программасы үчүн тамак-аштар даярдай башташты. Жалпысынан бул аракеттер азык-түлүк коопсуздугун бекемдөөгө, тамактанууну жакшыртууга жана туруктуу экономикалык мүмкүнчүлүктөрдү түзүүгө салым кошту.

МИГРАЦИЯ

2024-жылы Кыргыз Республикасында коопсуз, тартиптүү жана мыйзамдуу миграцияны колдоо боюнча демилгелерди илгерилетүү, атап айтканда, президенттин коопсуз, тартиптүү жана мыйзамдуу миграция жөнүндө Глобалдык келишимге кошулуу жөнүндө Жарлыгы миграцияны башкарууну жакшыртууга өбөлгө түздү, бул мигранттардын жана кайтып келгендердин жыргалчылыгын жогорулатууга алып келди. Жакында кабыл алынган аймактардын комплекстүү социалдык-экономикалык өнүктүрүү боюнча Мамлекеттик программа мигранттарды экономикалык интеграциялоону жана «Мекеним 1+1» пилоттук гранттык программасы аркылуу мигранттарды инвестиция тартуу боюнча аракеттерди

камтыйт. Бул пилоттук долбоордун алкагында Баткен, Чүй, Ысык-Көл, Нарын жана Ош облустарында Эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция министрлиги менен өнөктөштүктө **271 кайтып келген мигрант, анын ичинде 133 аял**, каржылык башкаруу боюнча билимин жогорулатышып, **14 грант алышты**. Эл аралык миграция боюнча уюм (МОМ) **мобилдүүлүктү көзөмөлдөө матрицасынын (МКМ)** үч айлампасын аяктап, мобилдүүлүктү базалык баалоо жана кайтып келген мигранттарды изилдөө боюнча отчеттор менен бөлүшүп, миграцияны башкаруу жана кайтып келген миграцияны пландаштыруу жана социалдык коргоо жаатында Эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция министрлигинин потенциалын бекемдеди.

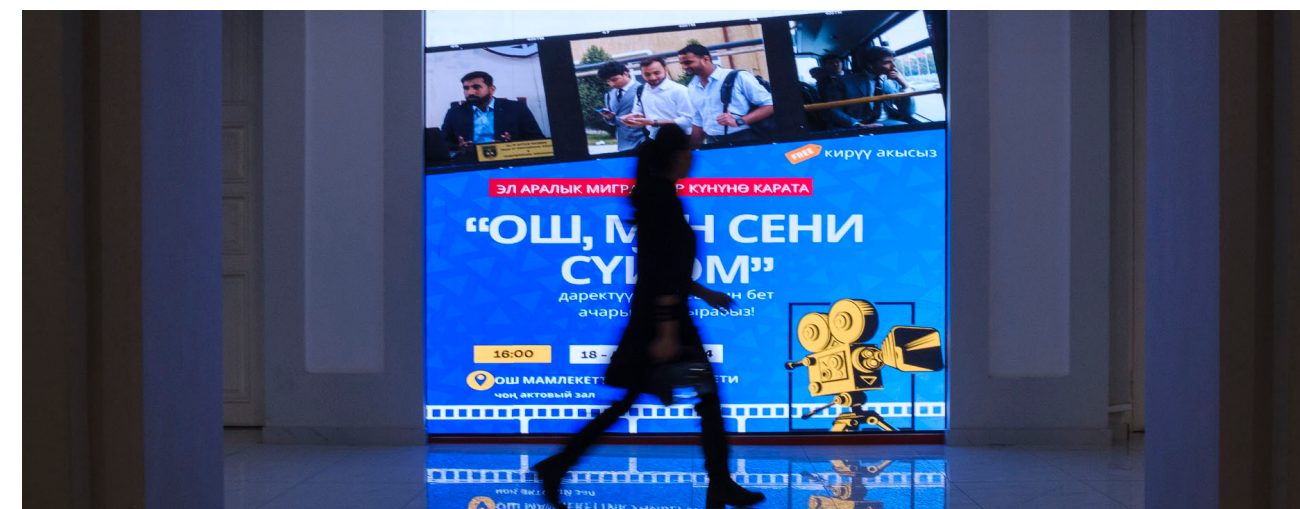
МОМ Өкмөттүн Сезондук жумушчулар программасын өркүндөтүүгө көмөктөштү:

Кыргыз жана орус тилдеринде **5 152 даана чет өлкөдө иштөө боюнча алдын ала даярдык (PDO) колдонмосун** басып чыгарып таратты,

Чет өлкөдө иштөө борборунун (СЕА) кызматкерлерин алдын ала даярдык боюнча машыгуу сессияларын өткөрүүгө үйрөттү,

Ошондой эле “Машыктыруучулар үчүн колдонмонун” 60 нускасын жана Казакстан, Түркия, Катар жана Бириккен Араб Эмираттары сыяктуу башка өлкөлөр үчүн колдонмолорду түзүп жана таратты.

Мындан тышкары, Тышкы иштер министрлиги МОМдун колдоосу менен E-Consult Онлайн платформасын ишке киргизди, ал мигранттар үчүн консулдук кызматтарды алыстан көрсөтүүгө жана алардын укуктары боюнча билим берүүгө шарт түздү.

АКЫРКЫ НАТЫЙЖА 3

2027-жылга карата Кыргыз Республикасы калктын экосистемалык жыргалчылыктарга адилеттүү жана бирдей жетүүсүнө жана жаратылыш ресурстарын башкарууда жана табигый кырсыктардын алдын алууда аялуу жамааттардын укуктарын жана мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүүгө өбөлгө түзүү менен тобокелдиктерди эске алуу менен аз көмүр-тектүү өнүгүүгө жана климаттын өзгөрүшүнө туруктуулукка өтүүнү баштайт.

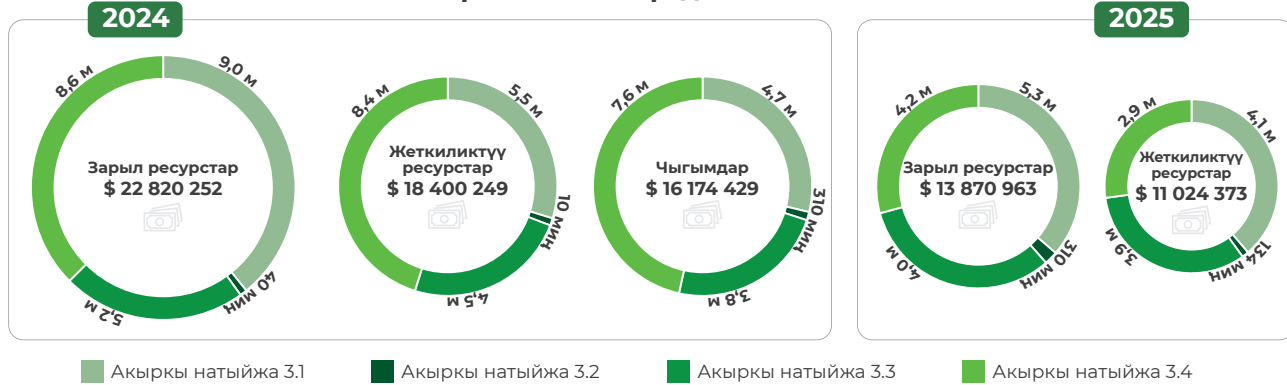
ТӨМ:

БУУнун Агенттиктери:

Каржылоо жөнүндө маалымат:

Кыргызстандын Климаттык күн тартиби: БУУнун биргелешкен иш-аракеттери

Кыргызстандын морт тоо экосистемалары аны глобалдык климаттык кризистин алдыңкы сабына коюуда. Өлкө температуранын жогорулашына, мөңгүлөрдүн эришине жана жаратылыш кырсыктарына абдан алсыз болгондуктан, климаттын өзгөрүшүнө туруктуулукту, анын кесепеттерин жумшартууну, ыңгайлашууну жана кырсыктардын тобокелдигин азайтууну Улуттук күн тартибинин негизги багыты катары белгилеп, аны расмий түрдө Тоолор боюнча күн тартибине киргизди..

Кыргызстандын БУУ менен өнөктөштүгүнүн символу катары 2024-жылдын июль айында Башкы катчынын сапары учурунда “Бириккен Улуттар Уюмунун чокусу” деген ысым берилген, бул алардын климаттын өзгөрүшүнө каршы күрөшкө жалпы берилгендигин баса белгилейт

Башкы катчы өз иш сапарынын жүрүшүндө БУУнун агенттиктеринин Кыргызстандын климаттын өзгөрүшүнө туруктуулугун бекемдөө боюнча жамааттык аракеттерине күбө болду. Анын «Климаттык перспектива» демилгесинин алкагында БУУнун Өнүктүрүү программасы тарабынан жергиликтүү бийлик органдары менен биргеликте ишке ашырылып жаткан эрте эскертүү долбооруна келүүсү БУУнун табигый кырсыктарга даярдык көрүү жана экологиялык туруктуулукту камсыздоо боюнча кеңири ишинин символу болду. Анын сапары БУУнун климаттын өзгөрүшүнө активдүү адаптациялоо жана тобокелдиктерди башкаруу боюнча милдеттенмесин бекемдеп, жамааттардын климаттык коркунучтарга даярдыгын камсыз кылды.

Бул сапар БУУнун климаттык адаптация жана тобокелдиктерди башкаруу боюнча алдын ала иш-аракеттерге берилгендигин дагы бир жолу тастыктап, коомчулуктун климаттык коркунучтарга даяр болушун камсыздоо маанилүү экенин көрсөттү.

Сапардын маанилүү учуру — климаттык маселелер боюнча жаш активисттер менен жолугушуу болду. Ар кандай БУУ программалары тарабынан колдоого алынган бул жаш лидерлер өз тажрыйбалары менен бөлүшүп, климаттык чечимдерди табууда жаштардын орду канчалык маанилүү экенин көрсөтүштү. Жаштардын ынтызарлыгы менен шыктанган Башкы катчы алардын глобалдык климаттык аракеттердин башында турушу керектигин дагы бир жолу белгиледи.

«Баары үчүн эрте эскертүү» демилгесин баса белгилөө менен, ал 2027-жылга чейин климаттык эскертмелерге жалпы жеткиликтүүлүктү камсыздоого багытталган, Башкы катчынын сапары Кыргызстанын климаттык аракеттердеги лидерлигин тааныгандыгын жана туруктуу, чыдамкай келечекти куруу үчүн бекем глобалдык өнөктөштүккө чакырык болгонун айкын көрсөттү.

КЛИМАТТЫН ӨЗГӨРҮШҮ

Өткөөлдүн негизги тездетүүчүсү катары климаттык аракеттердин маанилүүлүгүн моюнга алуу менен БУУнун системасы климатка туруктуулукту бекемдөө, адаптацияны жана кесепеттерди жумшартууну алдыга жылдыруу жана климатты каржылоого жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу үчүн интеграцияланган жана координацияланган ыкмаларды кабыл алды. БУУнун колдоосу **Кыргызстанды 29-Тараптардын конференциясына (ТК) даярдоодо** маанилүү роль ойноп, өлкө «Тоо күн тартибин» сунуштап, климаттык өзгөрүүлөргө ылайыктоону жана анын кесепеттерин жеңилдетүүнү колдогон глобалдык өнөктөштүктөрдү мобилизациялап, Улуттук адаптация планы (УАП) жана Улуттук деңгээлде аныкталуучу салымдары (ОНУВ) аркылуу климаттык милдеттенмелерин тастыктады. **29-ТКна даярдык көрүүнүн алкагында БУУнун өлкөлүк командасы өкмөттү алдын ала 29-ТК жумалыгын уюштурууда** жана Кыргызстандагы климаттык демилгелерге арналган **Улуттук павильондогу 40 иш-чараны** өткөрүүдө колдоду. **Бишкекте өткөн ЮНИСЕФ менен БУУӨП уюштурган Аймактык жаштар конференциясына Борбор Азия менен Ооганстандан 253 катышуучу келип**, жыйынтыгында алардын билдирүүсү 29-ТКнын Глобалдык жаштар билдирүүсүнө киргизилди.

Бул аракеттер БУУга мүчө-мамлекеттерди Климаттын өзгөрүшү жана тоолор боюнча диалогду Бириккен Улуттар Уюмунун Климаттын Өзгөрүшү Жөнүндөгү Алкактык Конвенциясынын (РКИК ООН) алкагында институтташтырууга жана жаратылышты коргоо боюнча трасттык фондду түзүүгө көмөктөшүүгө чакырган Өкмөттүн аракетке чакыруусун колдоого алды.

БУУӨП тарабынан колдоого алынган Улуттук адаптация планы (УАП) сектордук жана регионалдык климаттык стратегияларды үндөштүрүү үчүн бирдиктүү механизмди камсыз кылды, ал эми гендерге сезимтал Улуттук деңгээлде аныкталган салымдар (ОНУВ) планы мыйзам чыгарууну жаңыртуу жана туруктуу инвестициялоо механизмдерин камтыйт.

БУУӨП жана Улуттук статистика комитети, далилдүү маалыматтарга негизделген саясатын иштеп чыгууну жакшыртуу үчүн, улуттук мониторинг мүмкүнчүлүктөрүн күчөтүү менен **95 климаттык индикаторду** иштеп чыгышты. БУУӨП жана РКИК ООН жетектеген

Өркүндөтүлгөн айкындуулук алкактары (ETF) демилгеси ОНУВ ишке ашыруудагы прогресске көз салуу жана отчет берүү үчүн институционалдык потенциалды андан ары күчөттү. Мындан тышкары, **климаттык скрининг куралы жана 19 мыйзамдык акттар 95 миллион доллар өлчөмүндөгү мүмкүнчүлүк болгон инвестицияларды камсыздап**, климаттык аракеттерди Кыргызстан үчүн чыныгы финансылык мүмкүнчүлүктөргө айландырды.

Климатка багытталган айыл чарбасын жана жаратылыш ресурстарын башкарууну колдоо максатында ФАО токойлорду жана жайыттарды климатты азайтуу жана адаптациялоо стандарттарын иштеп чыгуу, экологиялык тасирлерге туруктуулукту бекемдөө иштерин жүргүздү. Ошондой эле ФАО айыл чарба секторундагы зыянды жана жоготууларды баалоо методологиясын институционалдаштырууда жана санариптештирүүдө негизги ролду ойноду, бул даярдык жана жооп кайтаруу механизмдерин жакшыртууга мүмкүндүк берди. Жергиликтүү деңгээлде ФАО жана ВПП жер кыртышынын абалын сактоо менен түшүмдүүлүктү жогорулатуу үчүн **1 200 гектар** жерди минималдуу айдоо технологиясын жайылтуу менен климатка ылайыктуу айыл чарба ыкмаларын киргизүүнү колдошту. Мындан тышкары, ВПП **Баткен, Нарын жана Ош облустары үчүн климаттык тобокелдиктердин профили**н иштеп чыкты, бул тобокелдиктерди эске алуу менен өнүктүрүүнү пландаштырууну ишке ашырууга мүмкүндүк берди.

Шаардык климаттык көйгөйлөр, айрыкча абанын булганышын азайтуу, иштин маанилүү багыты болуп калды. ЮНЕП, ОПК ООН, АБР жана MoveGreen баштаган улуттук маалыматтык кампания миллионго жакын көрөрмандын көңүлүн буруп, экология жана табигый ресурстар министрлигинин адистерин окутуу абанын сапаты боюнча санариптик өз ара аракеттенүүнү жакшыртты. «Дем ал» фестивалы коомчулуктун маалымдуулугун арттырып, медиа чагылдыруу 200 000ден ашты. ЮНЕП жана ООН-Хабитат шаардык пландоодо табигый процесстерге (NbS) негизделген чечимдерди киргизишти, бул Бишкек шаарынын туруктуу өнүктүрүү боюнча Күн тартибинин алкагында жашыл фасаддар боюнча пилоттук долбоорлорду ишке ашырууга милдеттендирди.

Климаттык саясатты координациялоо процессин ылдамдатуу үчүн БУУ тутуму **Улуттук деңгээлде аныкталган салымдарды 3.0 (ОНУВ 3.0) жаңыртуу процессине биргелешкен жана координацияланган колдоо**

көрсөттү, ушул эле учурда БУУнун 14 агенттиги Туруктуу координатордун жалпы координациясы жана БУУӨПтүн техникалык жетекчилиги менен Климаттык убада 2025 (Climate Promise 2025) демилгеси алкагында Табигый ресурстар, экология жана техникалык көзөмөл министрлигине көмөктөшүүгө убадалашты. Эл аралык миграция боюнча уюму, БУУнун Азык-түлүк жана айыл чарба уюму, Адам укуктары боюнча Жогорку комиссардын башкармалыгы, Балдар фонду, БУУнун Окутуу жана Изилдөө Институту, Дүйнөлүк соода уюму, Дүйнөлүк саламаттык сактоо уюму жана башка агенттиктер айыл чарба, азык-түлүк тутумдары, балдар жана жаштар, миграция, ден-соолук, жоготуулар жана зыяндар, адилеттүү өтүү сыяктуу маселелерди жаңы структурада чагылдырууну камсыз кылышат.

ЭНЕРГИЯ

Эл аралык миграция боюнча уюму эмгек, социалдык коргоо жана миграция министрлиги менен өнөктөштүктө климатка туруктуу курулуш пландарын иштеп чыгып, мигранттардын жана аялуу топтордун арасында жашыл реновация практикасын алдыга жылдырды. 12 үй-бүлөнүн энергия эффективдүүлүгү жакшыртылды, анын ичинде видео жана макалалар аркылуу кеңири маалыматтык кампаниянын жардамы менен.

БУУнун Европалык экономикалык комиссиясы Кыргыз Республикасынын Энергетика министрлигине Борбордук Азияда регионалдык интеграцияланган энергетикалык системаны өнүктүрүүгө көмөк көрсөтүү үчүн чек ара аралык электр энергиясын берүүдө сценарийлерди жана стратегиялык жол картасын иштеп чыгуу, саясатты шайкештөө, рыноктук механизмдерди киргизүү жана инфраструктурага инвестиция салуу аркылуу колдоо көрсөттү.

БИОЛОГИЯЛЫК АР ТҮРДҮҮЛҮК

Биологиялык ар түрдүүлүктү натыйжалуу сактоо үчүн БУУӨП Куньмин-Монреаль биологиялык ар түрдүүлүктү сактоо программасына шайкеш келтирип, эл аралык жана улуттук эксперттерди тартуу менен Улуттук стратегияны жана аракет-

тер планын иштеп чыгууну колдоп, укуктук жана нормативдик базаны өркүндөттү. ФАО биологиялык коопсуздук стандарттарын Картажена протоколуна ылайык аныктаган **Биологиялык коопсуздук жөнүндө Мыйзам** долбоорун иштеп чыгууга көмөктөштү. **Ош облусунда 100 тонна эскирген пестициддерди сактоо үчүн эки борбордук кампаны куруу боюнча жол картасы коркунучтуу калдыктарды башкарууну жакшыртууга өбөлгө түздү.** БУУнун Европалык экономикалык комиссиясы Улуттук токой чарба маалымат системасын түзүү боюнча техникалык-экономикалык негиздемени жүргүзүп, анын иштелип чыгышы жана ишке ашырылышы боюнча түзүмдүк жетекчилик берди.

БУУӨП корголуучу аймактар жана токой ишканалары үчүн натыйжаларга негизделген бюджеттөө боюнча 22 улуттук машыктыруучуну (64% аялдар) даярдады, бул биологиялык ар түрдүүлүктү сактоо чөйрөсүндө финансылык башкаруунун жана отчеттуулуктун натыйжалуулугун жогорулатууга өбөлгө түздү. Түркия, ФАО жана БУУнун Европалык экономикалык комиссиясынын эксперттери тарабынан Кавказ, Борбордук Азия жана Түркиядан келген катышуучулар үчүн өткөрүлгөн токой өрттөрүн комплекстүү башкаруу жана аралыктан зонддоо боюнча практикалык семинар токой өрттөрүн алдын алуу жана контролдоо боюнча билимдерди жана практикалык көндүмдөрдү кеңейтти, ошондой эле токой өрттөрүн башкарууда аймактык координацияны жакшыртты.

2025-жылы биоартүрдүүлүктү сактоону күчөтүү, жапайы жаратылышты коргоо жана коомчулук башкарып жаткан демилгелерди колдоо үчүн **жаратылышты сактоо боюнча Трасттык фонд түзүлүп**, ишке киргизилиши пландалууда, анын максаты ресурстарды жана аракеттерди мобилизациялоо, консолидациялоо жана кеңейтүү болуп саналат. Табигатты сактоо боюнча Трасттык фонд, көп тараптуу өнөктөштүк трасттык фонду катары түзүлгөн, улуттук жана глобалдык программа боюнча негизделип, негизги кызыкдар тараптар, анын ичинде Өкмөт, өнүктүрүү боюнча өнөктөштөр, жарандык коом жана жергиликтүү коомчулук тарабынан белгиленген табигатты сактоонун артыкчылыктуу маселелерин чечүүгө багытталган. Жалпы координацияны БУУнун Туруктуу координатору камсыз кылат, ал эми техникалык жетекчилик – БУУӨП тарабынан жүргүзүлөт.

КЫРСЫК КОРКУНУЧУН АЗАЙТУУ

Өзгөчө кырдаалдар министрлиги ФАО, БУУӨП, ЮНФПА, ЮНИСЕФ, ВПП жана ВОЗ менен тыгыз кызматташтыкта кырсыктардын тобокелдиктерин азайтуу системасын, климаттын өзгөрүшүнө туруктуулукту жана өзгөчө кырдаалдарга даярдыкты жакшыртты. Баткен, Нарын жана Ош облустарынын сегиз району үчүн климаттык тобокелдик профилдери тобокелдиктерди эске алуу менен социалдык-экономикалык пландаштырууга өбөлгө түздү. Регионалдык демилгелер, анын ичинде администрациялык-аймактык түзүлүш жана өнүктүрүү Концепциясы (2023–2027) жана Ош облусун өнүктүрүү программасы (2023–2026) тең салмактуу өнүгүүгө өбөлгө түздү. 2023–2026-жылдарга карата Өзгөчө кырдаалдардан коргонуу боюнча улуттук концепциясынын (2018–2030) аракеттер планын ишке ашыруу жергиликтүү коомдордун коопсуздугун жогорулатууга көмөк көрсөттү.

Мөңгүлүү көлдөрдүн ташкынга алып келүүчү жарылуусуна (GLOF) каршы эрте эскертүү системалары жакшыртылды. БУУӨПтүн колдоосу менен сегиз мөңгүлүү көл үчүн моделдөө жүргүзүлүп, Ала-Арча өрөөнүндө GLOFка каршы эрте эскертүү системасынын концепциясы иштелип чыкты.

Иштелип чыккан жасалма интеллектке негизделген мониторинг системасы улуттук кырсыкка каршы аракеттердин алкагына интеграцияланып, 2 000ден ашуун жогорку тоолуу көлдөр үчүн тобокелдиктерди алдын ала божомолдоону жакшыртты.

Төрт жаңы метеостанциянын жардамы менен алдын ала эскертүүлөр Тоң районунда өз убагында эвакуациялоого мүмкүндүк берип, Кыргызстандын түштүгүндөгү **150 миң адамды селден коргоду**. Мындан тышкары, БУУӨП тарабынан Бишкек, Ош, Чолпон-Ата жана Сузак шаарларындагы **1,6 км селди буруучу каналдар оңдолуп, өрт-куткаруу бекеттери оңдолуп, 400 000 адам корголуп**, өрт окуялары менен курмандыктардын саны 7-21%га кыскарган. PRISM системасы улуттук табигый кырсыктарды көзөмөлдөө ыкмасын өзгөртүп, калыбына келтирүүдөн мурун алдын алууга басым жасады.

Дүйнөлүк азык-түлүк программасы **табигый кырсыктардын кесепеттерин азайтуу үчүн 300дөн ашык инфраструктуралык объекттерди**, анын ичинде селден коргоочу дамбаларды, дренаждык каналдарды жана бекемделген дарыя жээктерин калыбына

келтирип, **29 000 коомдук объекттерди, 9000 га айыл чарба жерлерин жана 195 км жолду коргоду**. Бул демилгелер табигый кырсыктардын алдын алуу боюнча улуттук алдын алуу иш-чараларынын 26% түздү. Мамлекеттик органдардын кызматкерлери өзгөчө кырдаалдар учурунда азык-түлүктүн запастарын иштетүү жана сактоо боюнча эл аралык коопсуздук стандарттары жаатында тажрыйба топтошту, өзгөчө кырдаалдарда азык-түлүктүн запастарын башкаруунун ыкчам жол-жоболорун иштеп чыгышты, алыскы аймактар үчүн өзгөчө кырдаалдар үчүн азык-түлүк топтомдорун түзүштү.

ЮНИСЕФ Өзгөчө кырдаалдар министрлиги жана билим берүү министрлиги менен биргеликте 1996 мектепте, анын ичинде 1242 мүмкүнчүлүгү чектелген балдарда өзгөчө кырдаалдарды моделдөө боюнча машыгууларды өткөрүү менен миллионго жакын окуучуну (55% кыздар) камтыды. Бул окуулар кырсык коркунучун азайтуу жана ага даяр болуу маданиятын калыптандырууга өбөлгө түздү.

ЮНФПАнын Гендердик зордук-зомбулукка каршы аракеттенүү планынын улуттук бекитилиши Баткен облусундагы 16 айылда кеңеш берүү жана психологиялык жардам көрсөтүүчү мобилдик медициналык клиникалар менен коштолгон өзгөчө кырдаалдарга жооп берүү чараларын күчөттү. Жер көчкү боюнча аймактык жайкы мектеп 99 адистин өзгөчө кырдаалдарда аялдарга карата зомбулуктун алдын алуу жана ага каршы аракеттенүү боюнча дараметин күчөттү.

Дүйнөлүк саламаттык сактоо уюму (ДССУ) калктын ден соолугунун коопсуздугун камсыз кылуу боюнча улуттук иш-аракеттер планынын (2024-2030-жылдар) алкагында iEpid жана iLab санариптик платформаларын бекемдеди. Бул аракеттер Саламаттык сактоо министрлиги менен ветеринардык кызматтардын ортосунда шашылыш билдирүүлөрдүн берилишин жеңилдетип, «Бирдиктүү ден-соолук» ыкмасына негизделген жугуштуу ооруларды көзөмөлдөөнү өнүктүрүүгө өбөлгө түздү. Ветеринардык кызматтар үчүн эксперименталдык платформалар иштелип чыккан жана келерки жылы толугу менен ишке ашырылат. Өзгөчө кырдаалдарга чара көрүүнүн натыйжалуулугун жогорулатуу үчүн күйдүргү көмүлгөн жерлердин виртуалдык карталары жана санариптик отчеттуулук формалары түзүлдү. ӨКМ жана ДССУ улуттук өзгөчө кырдаалдарды башкаруу командасынын жөндөмдүүлүгүн түзүү боюнча ишти башташты.

АКЫРКЫ НАТЫЙЖА 4

2027-жылга карата Кыргыз Республикасынын бардык жарандары коррупциядан эркин жана адам укуктарын сактоого, тынчтыкты жана биримдикти чыңдоого өбөлгө түзүүчү инновациялык чечимдерди колдонгон адилеттүү жана отчеттуу демократиялык институттардын артыкчылыктарынан пайдаланышат.

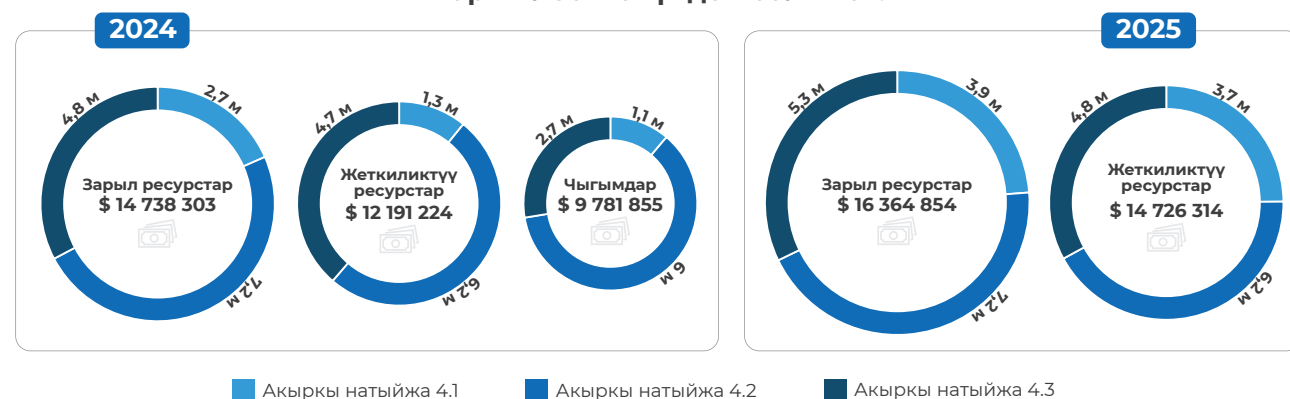
ТӨМ:

БУУнун Агенттиктери:

Каржылоо жөнүндө маалымат:

Теңдик нуру: Гендердик зомбулукка каршы айыл жеринде коомчулуктун мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү

«Комитеттин колдоосу мага оор учурларда баш калка болду. Психологдун кеңештери аркылуу күч алып, эми ишеним жаратпаган күйөөм менен ажырашууга чечкиндүүлүк берди – балдарыма тайман-бас эне болууга түрткү берди», — дейт 38 жаштагы айыл тургуну Гүлүмкан Исакова.

Тынчтык өкүм сүргөн Садовое айылында зордук-зомбулукка каршы күрөшүүдө чыныгы өзгөрүү орун алды. Буга чейин үмүттү жандырган үй-бүлөлүк зомбулуктан коргоо жана алдын алуу боюнча жергиликтүү комитет, эми күчтүү жана натыйжалуу коомдук механизмге айланды.

БУУнун Баңги заттар жана кылмыштуулук боюнча башкармалыгы (УНП ООН) жана «Аялдарды колдоо» аттуу бейөкмөт уюм менен кызматташып, комитет өзүнүн иш ыкмасын түп-тамырынан бери өзгөрттү. Алар кризистик борборду жана укуктук жардам көрсөтүү кызматтарын ачуу менен жабырлануучуларга зарыл болгон колдоону камсыздап келишет.

Бул стратегиялык кадам Гүлүмкан Исакова сыяктуу жабыркагандарга кеңири жардам көрсөтүүгө гана эмес, ошондой эле коомдун демилгеси менен ишке ашкан натыйжалуу өзгөрүүнүн жаркын үлгүсүн көрсөтүүгө мүмкүндүк берди.

МЫЙЗАМ ҮСТӨМДҮГҮ

БУУнун Өнүктүрүү Программасы (БУУӨП) Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигине **2024–2028-жылдарга карата мамлекеттик кепилденген юридикалык жардамды өнүктүрүү боюнча Улуттук программаны** кабыл алууга, Жогорку сотко Пленум токтому аркылуу Орхус конвенциясына шайкеш келтирүүгө жана юристтерди окутууга, Жазык-процессуалдык кодекске өзгөртүүлөрдү киргизүүгө, **2024–2027-жылдарга карата «Бизнес жана адам укуктары» Улуттук иш-аракеттер планын бекитүүгө колдоо көрсөтүп, Кыргызстанды Борбордук Азияда бизнес чөйрөсүндө адам укуктарын илгерилеткен биринчи өлкөгө айландырып, инклюзивдүү жана жеткиликтүү сот адилеттигин жакшыртууга, сот материалдары менен жардамчы кызмат көрсөтүүлөрдүн жеткиликтүүлүгүн камсыз кылууга, экологиялык адилеттүүлүктү өнүктүрүүгө жана укуктун үстөмдүгүн илгерилетүүгө шарт түздү. Мындан тышкары, БУУӨП «Натыйжалуу башкаруу жана коррупцияга каршы күрөш» магистратуралык программасын ишке киргизүүгө жана 500дөн ашуун мамлекеттик кызматкерди «Маалыматка жетүү укугу» жөнүндө мыйзам боюнча окутууга көмөктөшүп, бул башкарууну жана ачыктыкты чыңдоого өбөлгө түздү. БУУӨПтүн Санариптик өнүктүрүү министрлиги менен санариптик көндүмдөр жана санариптик код боюнча орто мөөнөттүү улуттук стратегияны иштеп чыгууда өнөктөштүгү улуттук санариптик күн тартибин ишке ашырууга, ошондой эле түрк мамлекеттеринде жасалма интеллектти жайылтууга**

өбөлгө түздү. ЮНИСЕФтин колдоосу менен Башкы Прокуратура диверсия институтун колдонууга мониторинг жүргүзүүнүн алкагында диверсияны, өзгөчө жеке диверсия планын иштеп чыгууда социалдык кызматкерлердин ролун түшүнүүдө кемчиликтер аныкталды. Райондордун биринде ишке ашырылган пилоттук долбоор прокурорлор, социалдык кызматкерлер, тергөөчүлөр, соттор жана адвокаттар үчүн тренинг иштеп чыгуу менен бул боштукту жоюуга жардам берди жана бүткүл өлкө боюнча диверсияны туура колдонууга көмөктөшөт.

БУУнун Баңги заттар жана кылмыштуулук боюнча башкармалыгы (УНП ООН) жана Юстиция министрлиги түзөтүү мекемелерин, **пробация кызматын жана соттук-медициналык экспертизаны санариптештирүүгө көмөктөшүүчү кырдаалдык борбор түзүштү.** Автоматташтырылган маалыматтык тутумдар, аналитикалык маалыматтар жана байланыш тармактары азыр маалыматтарды талдоонун негизинде чечим кабыл алууга, саясатты иштеп чыгууга жана стратегияга көмөктөшөт. Европа Биримдиги жана Людвиг Больцман институту менен өнөктөштүктө УНП ООН кылмыштардын бирдиктүү реестринде (КБР) жана укук бузуулардын реестринде (УБР) реалдуу убакыт режиминде маалыматтарды чогултууну жакшыртуу менен сот адилеттиги секторун автоматташтырууга өбөлгө түздү. Бул техникалык колдоо адам укуктарын коргоону күчөтүүгө жана сот адилеттигин ишке ашырууда гендердик-сезимтал мамилелерди колдонууга өбөлгө түздү.

АДАМ УКУКТАРЫ

Бала укуктары боюнча комитеттин 146 сунушун аткарууга багытталган улуттук иш-аракеттер планынын иштелип чыгышы аркылуу адам укуктары жана инклюзивдүүлүк жакшырылды. Бул процесс кызыкдар тараптардын, анын ичинде бейөкмөт уюмдардын жана балдардын пикирлерин эске алуу менен жүргүзүлдү.

ЮНИСЕФ баланын укуктарынын сакталышы боюнча Өкмөттүн жоопкерчилигин жогорулатууга жана Балдардын укуктары боюнча ыйгарым укуктуу өкүлдү активдүү колдоону улантты. Ыйгарым укуктуу өкүл бардык негизги министрликтердин, жарандык коомдун жана эксперттик коомчулуктун катышуусунда Баланын укуктары боюнча Комитеттин (CRC) 146 сунуштамасын аткаруу боюнча иш-аракеттер планын иштеп чыгууну ийгиликтүү координациялады. Иш-чаралар планы учурда Министрлер Кабинети тарабынан бекитилиши күтүлүүдө.

БУУнун Адам укуктары боюнча Жогорку комиссарынын Башкармалыгынын (УВКПЧ) колдоосу менен мамлекеттик кызматкерлер жана жарандык коом БУУнун адам укуктары боюнча механизмдери тууралуу билимин жогорулатышты. Бул иш-аракеттер УПОНун **төртүнчү циклине (Универсалдык мезгилдик кароо) катышуу жана БУУнун Бала укуктары боюнча комитетинин, Аялдарга карата бардык түрдөгү дискриминация-**

ны жоюу боюнча конвенциясынын жана Кыйноолорго каршы конвенциясынын сунуштамаларын аткаруу боюнча иштердин алкагында жүргүзүлдү. 100дөн ашуун адам укугун коргоочулар, юристтер жана ЖМК өкүлдөрү эл аралык стандарттарды илгерилетүүгө тартылышты.

1 000ден ашуун мамлекеттик органдын жана жарандык коомдун өкүлдөрү мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын укуктарын жактоо, координация, кызмат көрсөтүү жана укуктарын камсыз кылуу боюнча окутуулардан өтүштү. Бул иштер мониторинг методологиясы, окуу модулдары жана колдонмолор менен бекемделди.

БУУнун Качкындар боюнча Башкармалыгынын (УВКБ) колдоосу менен Кыргызстандын Санариптик өнүгүү, Саламаттыкты сактоо, Эмгек, Социалдык камсыздоо жана миграция министрликтери туулгандыгы тууралуу актыларды каттоо жана жарандыгы жоктуктун алдын алуу ишин активдештиришти. Ашхабадда өткөн Борбор Азиядагы жарандыгы жоктукту жоюу боюнча министрлер деңгээлиндеги конференцияда Кыргызстан Ашхабад декларациясынын алкагындагы регионалдык милдеттенмелерге кошулду. Бул өзүнө улуттук мыйзамдарды эл аралык стандарттарга ылайык келтирүүнү, жарандыгы жок адамдарды коргоо системаларына интеграциялоону, маалыматтарды жыйноону жакшыртууну жана калган иштерди чечүү үчүн чек аралык кызматташтыкты кеңейтүүнү камтыйт.

ГЕНДЕРДИК ТЕҢЧИЛИК, ГЕНДЕРДИК ЗОМБУЛУКТУ АЛДЫН АЛУУ ЖАНА СЕКСУАЛДЫК ЖАНА ГЕНДЕРДИК ЗОМБУЛУКТУН КУРМАНДЫКТАРЫН КОЛДОО

БУУ Аялдар, БУУӨП, ЮНИСЕФ жана 330 кызыкдар тараптардын катышуусу менен **Пекин декларациясынын улуттук баяндамасын** өткөрүүгө көмөктөшүштү, анын натыйжасында 30 жылдык прогресс жөнүндө баяндама даярдалды. БУУӨПтүн «Экваномика» демилгесинин алкагында гендердик аспекти саясатына интеграцияланган, бул теңдикти жана туруктуу өнүгүүнү камсыз кылууга өбөлгө түзгөн. Борбордук Азия аялдар фракциясы Кыргызстандын парламентинин төрагалыгы алдында БУУнун Борбор Азия боюнча алдын алуу дипломатиясы боюнча Аймактык борбору, БУУ Аялдар жана БУУӨПдун колдоосу менен **2024-жылга карата Иш-аракеттер планын кабыл алды, анда жашыл экономикада, тынчтыкты курууда жана климаттын өзгөрүшүнө туруктуулукта аялдардын ролуна өзгөчө көңүл бурулат.** Гендердик теңчилик боюнча сабактар 17 000 жаштарды камтыды жана 50 мектеп эко-хакатондорго катышты. БУУнун Баңгизаттар жана кылмыштуулук боюнча башкармалыгы (УНП ООН) **Борбор**

Азиядагы биринчи «Бирдиктүү терезе» жабыркагандарды колдоо борборун Бишкекте ачууга көмөктөшүп, СГЗдан жабыркагандарга медициналык, юридикалык жана психосоциалдык жардам көрсөтүп, ай сайын 40-50 аялга жана кызга кызмат көрсөтүүгө мүмкүндүк берет. Мындан тышкары, УНП ООН **120 төргөөчүнү жана 50 прокурорду** өркүндөтүлгөн ыкмалар менен куралдандырып, гендердик аспектилерди эске алуу менен иликтөөлөрдү жүргүзүү боюнча текшерүү тизмесин жана окуу куралын киргизди.

Эл аралык миграция уюмунун (ЭМУ) ксенофобияга каршы өнөктүгү 600,000 адамды камтыды, университеттердеги топтор аралык иш-чаралар социалдык биримдикке өбөлгө түздү. ЭМУ ошондой эле чет өлкөлүк студенттер үчүн келгенден кийин багыт берүү боюнча колдонмо чыгарды жана 31 мамлекеттик кызматкер жана 47 укук коргоо органдарынын кызматкерлери мигранттарды жана адам укуктарын коргоо маселелери боюнча окуудан өтүштү. БУУнун Качкындар боюнча Жогорку Комиссарынын Өкүлчүлүгүнүн өнөктөшү – «Адилет» юридикалык клиникасы – 72 башпаанек издөөчүнү гендердик зомбулукту алдын алуу, сексуалдык эксплуатация жана юридикалык укуктар боюнча маалымат берди.

КАЧКЫНДАР

Качкындарды коргоо БУУнун Качкындар боюнча Жогорку Комиссарынын Башкармалыгынын улуттук мыйзамдарды эл аралык стандарттарга шайкеш келтирүү боюнча 23 сунушу эске алынды. Дүйнөлүк качкындар күнүнө карата 20-июнда Кыргызстандагы расмий өкүлдөрдүн жана коомчулуктун качкындар маселелери боюнча маалымдуулугу «Сууда сүзүүчүлөр» тасмасын көрсөтүү аркылуу жогорулатылды. Биринчи Параюристтер Ассоциациясынын Конгрессин, ошондой эле үч аймактык семинарга, анын ичинде жарансыздыкты токтотуу боюнча Министрлер конференциясына катышууга колдоо көрсөтүлдү.

Чек ара коопсуздугун чыңдоого **чек ара көзөмөлүнүн 16 сапары**, чек ара көзөмөл өткөрүү жайларынын персоналынын потенциалын жогорулатуу боюнча тренингдер жана укук коргоо органдарынын кызматкерлери жана соттор үчүн 11 сабак өбөлгө болду.

«Адилет» юридикалык клиникасы, БУУнун Качкындар боюнча Жогорку Комиссарынын Башкармалыгынын өнөктөшү, **249 мандаттуу адамга укуктук жардам көрсөтүп, 992 юридикалык консультация жана кийлигишүү** жүргүзүп, коргоо жана колдоонун комплекстүү ыкмасын чагылдырып, **35 адамга** качкын макамынан баш тартууну сот аркылуу даттанууга өкүлчүлүк кылды.

Кызыл Жарым Ай Коому менен кызматташтыкта УВКБ Кыргыз Республикасындагы качкындардын, баш калка издеген адамдардын жана коомчулуктун аялуу мүчөлөрүнүн **151 үй-бүлөсүнө (604гө жакын адам)** Fast Retailing жапон компаниясы тарабынан тартууланган **кышкы кийимдердин 704 буюмун** таратты.

АДАМ САТУУ ЖАНА АКЧАНЫН ИЗИН ЖАШЫРУУ, ЗОМБУЛУК ЭКСТРЕМИЗМИ

БУУнун Баңгизаттар жана кылмыштуулук боюнча башкармалыгы (УНП ООН) **адам сатууга каршы күрөшүү боюнча 2022-2025-жылдарга карата Иш-аракеттер планын** колдоп, аялуу 12 адамга, анын ичинде мигранттарга жана адам сатуунун курмандыктарына жардам берип, тобокелге кабылган калк үчүн Chat2Desk платформасын ишке киргизди. Баңги заттарды мыйзамсыз жүгүртүүгө каршы күрөшүү аракеттери укук коргоо органдарынын кызматкерлеринин квалификациясын жогорулатуу жана баңги заттарды өстүрүүчү жерлерди табуу үчүн жасалма интеллекттүү дрондорду колдонуу менен күчөтүлдү.

Терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган акчанын изин жашырууга каршы күрөшүү максатында финансылык чалгындоо жана жөнгө салуу органдары күчөтүлдү. УНП ООН Кыргызстанда алгач ирет баалуу кагаздар рыногу, камсыздандыруу компаниялары жана виртуалдык казинолор сыяктуу жогорку тобокелдикке ээ тармактарга багытталган тармактык тобокелдиктерди баалоону өткөрдү. Жүргүзүлгөн баалоонун жыйынтыгы боюнча министрлер кабинетине караштуу каражаттарды адалдоого жана терроризмди каржылоого каршы (КК/ТКК) аракеттенүү боюнча Комиссия тобокелдиктерди баалоо боюнча отчетторду жана тобокелдиктерди азайтуу боюнча пландарды бекитти. Мындан тышкары, УНП ООН виртуалдык активдер кыз-

мат көрсөтүүчүлөрүнүн секторунда КК/ТКК чөйрөсүндө көзөмөлдөөнүн эки негизги эрежесин иштеп чыгууга көмөктөшкөн, анда алыскы транзакциялар үчүн кардарларды идентификациялоо жана виртуалдык активдер менен шектүү иш-аракеттерди аныктоо боюнча колдонмо камтылган. Ошондой эле криптовалютага байланыштуу кылмыштарды иликтөө боюнча 58 кызматкер окутулду.

Гендердик зомбулукка каршы күрөштүн алкагында 250 милиция кызматкери, 50 прокурор жана 87 соттук-медициналык эксперт жабырлануучуларга жардам көрсөтүү боюнча окуудан өтүштү. Укук коргоо органдарынын жана башка секторлордун 680ден ашык өкүлдөрү **зомбулук экстремизмдин алдын алуу боюнча мамлекеттик программаны жайылтуу үчүн** окутуудан өтүштү. БУУӨП көп улуттуу **23 райондордогу коомдук консультативдик кеңештерге** колдоо көрсөтүү менен башкаруу системасын бекемдеди.

Мындан тышкары, БУУӨП курал-жарактардын мыйзамсыз соодасын токтотуу боюнча аракеттерди жетектеп, Улуттук иш-аракеттер планын иштеп чыгуу үчүн ведомстволор аралык жумушчу топ түзүп, ок атуучу куралдарды көзөмөлдөөнү жакшыртуу үчүн курал-жарактардын автоматташтырылган реестрин ишке киргизүүдө Ички иштер министрлигине колдоо көрсөттү. Мындан тышкары, калктын негизги топторунун кызыкчылыктарын коргоо үчүн бейөкмөт уюмдарда иштеген коомдук жактоочулардын квалификациясы жогорулатылып, параюристтерди даярдоо курстары иштелип чыгып, бул демилгелердин туруктуулугун камсыздоо чаралары көрүлдү.

лады. Өкмөт, жарандык коом уюмдары, жеке сектор жана аймактык өнөктөштөр менен тыгыз кызматташтыкта БУУ инклюзивдүү жана туруктуу өнүгүүнү камсыз кылуу менен саламаттыкты сактоо, билим берүү, социалдык коргоо, гендердик теңчилик жана климаттын туруктуулугуна карай трансформациялык демилгелерди алдыга жылдырды.

БУУ Өкмөт менен кызматташтыкта туруктуу өсүүнү, адам капиталын өнүктүрүүнү, климаттын өзгөрүшүнө туруктуулукту жана институционалдык реформаларды камтыган Кыргызстанды 2030-жылга чейин өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясын иштеп чыгууда маанилүү техникалык колдоо көрсөттү.

БУУнун Туруктуу координаторунун жетекчилиги астында, дээрлик бардык бөлүмдөрдү камтыган БУУ системасы улуттук ыктыярдуу кароонун процесси үчүн координацияланган колдоо көрсөттү. Экономика жана соода министрлиги тарабынан БУУ тутуму жана башка өнөктөштөр менен кызматташтыкта координацияланган бул процесс мамлекеттик мекемелер, жарандык коом, илимий чөйрө жана жеке сектор менен кеңири консультацияларды жүргүзүүнү камтыйт. Мунун максаты – инклюзивдүү жана ачык кароону камсыз кылуу.

Жеке сектор өнүктүрүү боюнча өнөктөш картары экономикалык өсүштү, санариптик трансформацияны жана рынокторду кеңейтүүнү колдоп, маанилүү ролун улантты. Бизнес-ассоциациялар, каржы институттары жана соода тармактары менен өнөктөштүк өндүрүш-сатуунун чынжырларын бекемдөөгө, чакан жана орто ишканалардын атаан-

даштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулатууга жана аймактык соода интеграциясына, анын ичинде Транскаспий транспорт коридору аркылуу, көмөк көрсөттү. Жаштардын иш менен камсыз болушу чөйрөсүндө, жеке сектор өкүлдөрү жана жарандык коом уюмдары менен кызматташтык стажировкалардан өтүү жана кесиптик өсүү мүмкүнчүлүктөрүн түзүүгө өбөлгө түздү, эмгек рыногунун талаптары менен көндүмдөрдүн дал келбегендигин жоюуга жардам берди. БУУӨПдун демилгеси менен ишкердик экосистемасы «Ишкердик кодекси», «Электрондук соода паркы жөнүндө» мыйзам жана экспортту колдоо механизмдери сыяктуу мыйзамдык реформалар аркылуу бекемделди. Бул аракеттер 1000ден ашык бенефициарга, негизинен аярдуу айылдык аялдарга түздөн-түз жардам көрсөтүү менен толукталды, бул туруктуу ишкердик тажрыйбаларга көңүл буруу менен адилеттүү өсүшкө жана экономикалык мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүүгө өбөлгө түздү.

2.3. 2030 ЖЫЛГА КАРАТА КҮН ТАРТИБИНДЕ ӨНӨКТӨШТҮКТҮ ЖАНА КАРЖЫЛООНУ КОЛДОО

2024-жылы Кыргызстандагы Бириккен Улуттар Уюму «бардыгы мамлекет үчүн» жана «бардыгы коом үчүн» принцибине негизделген ыкманы колдонуу менен туруктуу өнүгүү жаатындагы 2030-жылга чейинки күн тартибин жактоосун бекемдеди, натыйжалуу өнөктөштүктөрдү өнүктүрүүгө көмөктөшүп жана ТӨМгө жетишүүдө прогрессти тездетүү үчүн инновациялык каржылоону мобилизация-

БУУ системасы эл аралык каржы институттары (ЭКИ) менен стратегиялык өнөктөштүктү тереңдетип, өлкөнүн финансылык, экономикалык, социалдык жана инвестициялык чөйрөсүн талдоого (Дүйнөлүк банк, Азия өнүктүрүү банкы, Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы, Эл аралык валюта фонду) катышты. Мындан тышкары, мамлекеттик каржыны башкаруу (ЭВФ, ДБ), мамлекеттик-жеке өнөктөштүк, экологиялык бюджетти маркировкалоо (ДБ) жана абанын сапаты боюнча маселелерди чечүүдө (АӨБ) саясаттык диалогдорго катышты.

Адам капиталынын өнүгүүсүнө арналган Улуттук өнүгүү форумун уюштурууда эл аралык каржы институттары жана БУУнун эксперттик жана каржылык колдоосу өзгөчө маанилүү болду. Форумга көптөгөн БУУ агенттиктери, АӨБ жана ДБ катышып, эл аралык өнүгүү боюнча негизги өнөктөштөрдүн кеңири тажрыйбасы колдонулду.

2024-жылдагы аймактык кызматташтык Түштүк-Түштүк жана үч тараптуу кызматташтык аркылуу ишке ашырылып, билим алмашууга, потенциалды жогорулатууга жана чек ара аралык демилгелерге өбөлгө түздү. Бул багыт 2025-жылы негизги артыкчылыктардын бири болушу мүмкүн. Маанилүү мисалдардын катарында: ВОЗдун Борбор Азиядагы биринчи Эл аралык саламаттыкты сактоого инвестициялоо форумун өткөрүүгө көрсөткөн колдоосу – бул форум Борбор Азия өлкөлөрүнүн өкмөт өкүлдөрүн, донорлорду жана өнүгүү боюнча өнөктөштөрдү бириктирди.

Айыл чарба тармагында ФАО Борбор Азия, Түркия жана Кытай боюнча биргелешкен изилдөөлөрдү уюштуруп, кургакчылыкка чыдамдуу өсүмдүктөрдү жана суу үнөмдөөчү ирригациялык системаларды киргизүүгө көмөктөштү. Мындан тышкары, БУУӨП жана ЮНИСЕФ Борбор Азия жана Афганистандан келген жаш лидерлерди климаттык аракеттер боюнча аймактык кызматташтыкка тартуу максатында климаттын өзгөрүшү боюнча жаштар форумун өткөрүүгө колдоо көрсөтүштү.

БУУнун Өлкөлүк командасы (БУУ ӨК) Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө «Биздин жалпы күн тартибибиз» (Our Common Agenda) боюнча саясий баяндамаларды сунуштап, маалымат таратты. Келерки келечек Самми-

тине (Summit of the Future – SoF) даярдыктын алкагында, БУУ ӨК бул баяндамалардагы сунуштарды улуттук стратегияларды иштеп чыгууда кеңири пайдаланууну жактап чыкты. Кыргызстандын өнүгүү максаттарына эң ылайык келген төрт негизги тема аныкталды: Билим берүү системасын трансформациялоо, Келерки муундар, Жаштардын маанилүү катышуусу жана Глобалдык санариптик келишим.

БУУ тиешелүү мамлекеттик органдар менен биргеликте коомчулуктун кеңири катышуусун камсыз кылуу максатында кызыкдар тараптардын консультацияларын өткөрдү. «ИДПдан тышкаркы көрсөткүчтөр» (Beyond GDP) баяндамасы Кыргызстандын жаңы Улуттук өнүктүрүү стратегиясы 2030 (УӨС 2030) үчүн сунуштарды камтууга уникалдуу мүмкүнчүлүк жаратты.

БУУ ӨКнын Жаштар кеңеши (YAB) кыргыз жаштарынын үнүн угузууга маанилүү салым кошуп, келечек Саммитинин иш-аракеттер күндөрүнө алардын катышуусун камсыз кылды. Бул кеңештин мандаты жаштардын артыкчылыктарын БУУнун программаларына интеграциялоону колдоо болуп саналат. Жаштар кеңеши БУУ жетектеген онлайн кампанияга катышып, жаштарды климаттык каржылоо, аймактык кызматташтык, саясатка жаштардын катышуусу, жумуш орундарын түзүү, билим алууга жеткиликтүүлүк жана санариптик көндүмдөрдү өнүктүрүү боюнча адвокацияга тартты.

Жаштардын 2023–2027-жылдарга карата Туруктуу өнүгүү боюнча кызматташтык Алкактык программасы (Алкактык программа) жана башка стратегияларга катышуусу аркылуу Жаштар кеңеши жаштарга ыңгайлуу программаларды чыңдап, 2030-жылга чейинки Күн тартипке жаштардын маанилүү катышуусуна өбөлгө түзүүдө.

Стратегиялык өнөктөштүктөр, каржылоо механизмдери жана саясаттык жаңычылдык аркылуу БУУ Кыргызстанда 2025-жылы жана андан кийинки мезгилдерде Өкмөт, жеке сектор, жарандык коом жана аймактык өнөктөштөр менен кызматташтыкты улантып, ресурстарды бириктирүүгө, таасирди кеңейтүүгө жана УӨС-2030 жана Алкактык программа алкагында трансформациялык өнүгүүнү илгерилетүүгө көмөктөшөт.

2.4. НАТЫЙЖАЛАР: БУУНУН БИРДИКТУУ ЖАНА ТААСИРДҮҮ ИШ АЛЫП БАРУУСУ

БУУнун Өлкөлүк командасы (БУУӨК) программа иштеп чыгуу процессинде макулдашылгандыкты, таасирдүүлүктү жана натыйжалуулукту жогорулатты. Бул биргелешкен саясаттык кеңеш берүү, потенциалды өнүктүрүү, билим бөлүшүү, нормативдик колдоо, маалыматтарды чогултуу жана талдоо сыяктуу Төрт жылдык мезгил үчүн саясатты комплекстүү кароо (QCPR) функцияларын биргелешкен программалоо жана биргеликте каржылоо аркылуу ишке ашыруу менен камсыз болду. Агенттиктер аралык кызматташтыкты күчөтүү аркылуу бул механизмдер ресурстарды оптималдуу пайдаланууга, кайталанууну азайтууга жана улуттук приоритеттерди ишке ашырууда жамааттык таасирди жогорулатууга мүмкүндүк берди.

ТӨМДҮН БИРГЕЛЕШКЕН ФОНДУ

БУУнун Туруктуу координаторунун жетекчилиги астында, БУУнун Кыргызстандагы үй-бүлөсү ТӨМ үчүн биргелешкен фондунан эки биргелешкен программаны ишке ашыруу үчүн каражаттарды тартты:

1. «Санариптик саламаттык сактоодогу ажырымды жоюу» аттуу \$3 миллиондук программа — Бүткүл дүйнөлүк саламаттык сактоо уюму (ВОЗ), БУУнун Балдар фонду (ЮНИСЕФ), БУУнун Калк боюнча фонду (ЮНФПА) жана БУУнун Өнүктүрүү программасы (БУУӨП) тарабынан ишке ашырылып, улуттук деңгээлде интеграцияланган санарип саламаттык сактоо системасын түзүүгө багытталган.

2. Бишкек шаарында ТӨМду локалдаштыруунун демилгээсинин алкагында — Европа экономикалык комиссиясы (БУУ ЕЭК), ООН-Хабитат жана БУУӨП тарабынан \$250 миң көлөмүндө колдоого алынып, акылдуу, инклюзивдүү шаардык өнүгүү практикаларын илгерилетүүгө багытталган.

ТЫНЧТЫКТЫ КУРУУ ФОНДУ

БУУнун агенттиктери **тынчтыкты куруу боюнча алты долбоорду** колдоо боюнча ырааттуу иш алып барышууда, анын экөөсү аяктады, **жалпы бюджетти 11 441 215,44 АКШ долларын** түзөт. Бул демилгелер Кыргызстан менен Өзбекстандын ортосундагы чек ара аймактарында инклюзивдүү башкарууну, жалпы иденттүүлүктү жана кызматташтыкты өнүк-

түрүүгө өбөлгө түзөт. Алар жаштар жана аялдар уюмдарынын мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү, социалдык биримдикти жана алдын алуу тармагында улуттук потенциалды чыңдоого багытталган. Жетишкендиктердин катарында **27,9% дан 58,3% га чейин жарандык ишенимдин жогорулашы, 7 000 жаш адамды жана 5 300 ата-энени тартуу, ошондой эле 25 жаштардын тынчтык орнотуу чечимдерин биргеликте каржылоо кирет.** Маалыматтык кампаниялар 2,35 миллион адамды камтып, калктын Жарандык иденттүүлүк боюнча билим деңгээлин жогорулатты. Чек аралык программалар аялдардын жана жаштардын укуктарын жана мүмкүнчүлүктөрүн өзүнө-өзү жардам берүү топтору, санариптик көндүмдөрдү үйрөтүү жана жаратылыш ресурстарын натыйжалуу башкарууга көмөктөшүүчү жасалма мөңгүлөр сыяктуу климаттык жактан акылдуу тажрыйбаларды киргизүү аркылуу кеңейтти, бул жамааттардын туруктуулугун жана кызматташууну жакшыртты. Аялдардын аракетинин аркасында гендердик теңчилик алты жергиликтүү социалдык-экономикалык өнүгүү планына киргизилген, бул жергиликтүү климатка, тынчтык жана коопсуздук саясатына, ошондой эле аялдардын жергиликтүү шайлоолорго катышуусуна таасирин тийгизген.

Келечектеги долбоорлор ар түрдүү демилгелер аркылуу социалдык биримдикти чыңдоого багытталган. Бир долбоор жарандык коом ичиндеги байланыш ажырымдарын жоюуну көздөп, жек көрүү сөздөрүнө каршы күрөшүү жана кызматташууну илгерилетүү максатында тынчтык билим берүү жана медиа сабаттуулук ыкмаларын колдонуп, жаштар жетектеген медиа клубдары аркылуу ишке ашырылат.

Экинчи долбоор чек ара башкаруусун жакшыртууга багытталып, чек ара кызматтары менен жергиликтүү жамааттардын ортосунда инклюзивдүү диалогдорду жана кызматташууну өнүктүрүүгө, ошондой эле чек аралык экономикалык өнүгүүнү жана маданий алмашууну илгерилетүүгө көмөктөшөт.

Үчүнчү долбоор климаттык өзгөрүүлөрдөн улам пайда болгон кагылышууларды алдын алууда аялдардын мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүүгө багытталып, аялуу кыргыз жамааттарында потенциалды өнүктүрүү жана ресурстарды натыйжалуу башкаруу боюнча колдоо көрсөтөт.

Кыргыз дыйкандары суунун тартыштыгын чечүү жана айыл чарбасын туруктуу өнүктүрүү максатында инновациялык технологияларды колдонууга өтүштү

Климаттын өзгөрүшүнөн улам жаралган суунун жеткиликтүүлүгүнө байланыштуу курч көйгөйлөргө жооп иретинде БУУнун Азык-түлүк жана айыл чарба уюму (ФАО) жана БУУнун Калк жайгаштыруу фонду (ЮНФПА) Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жана окумуштуулар менен биргеликте сугат суусун электрондук көзөмөлдөө системасын ишке киргизишти. Ультرا үндүү сенсорлор менен жабдылган бул заманбап технология каналдардагы суунун деңгээлин реалдуу убакыт режиминде көзөмөлдөөгө шарт түзүп, сууну башкарууга жаңыча мамиле алып келди.

Суу бөлүштүрүүдөгү тактык дыйкандар арасындагы кагылышууларды чечүүгө өбөлгө түзүп, узак мөөнөттүү ресурс сактоо үчүн маанилүү болгон сууну туруктуу пайдалануу маданиятын калыптандырууга көмөктөштү. Бул электрондук мониторинг системасынын Нарын жана Баткен облустарында ийгиликтүү ишке ашырылышы олуттуу кадам болуп, Өкмөттүн колдоосу менен аны өлкө боюнча жайылтууга түрткү берди.

Системанын жаратуучусу Виталий Шабловскийдин айтымында, бул технология суунун пайдаланылышы тууралуу кеңири маалымат берүүнүн эсебинен суу бөлүштүрүүдө ачыктыкты жана жоопкерчиликти жогорулатат. Мурдагы кол менен жүргүзүлгөн ыкмаларга салыштырмалуу бул ыкма суу ресурстарын туура бөлүштүрүү боюнча негизделген чечимдерди кабыл алууга мүмкүнчүлүк берет.

Мындан тышкары, суунун тартыштыгы Кашка-Суу сыяктуу айылдарда кышында атайын жасалган жана жайында акырындап эриген жасалма мөңгүлөрдүн жардамы менен да чечилүүдө. Бул муз мунаралар сугаруу жана күнүмдүк керектөө үчүн суу булагына айланып, жергиликтүү жамааттарга жана мал чарбачылыгына пайда алып келүүдө. Жасалма мөңгүлөр айыл тургундарынын кирешесин арттырууга жана климаттын өзгөрүшүнө туруктуулукту жогорулатууга көмөктөшүп, туруктуу суу башкаруу ыкмаларынын айыл жергесинде жашоого тийгизген оң таасирин айгинелеп турат.

Мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын укуктарын илгерилетүү боюнча БУУнун өнөктөштүгү (UN PRPD)

«Кыргызстанда мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын укуктарын илгерилетүү» долбоору (декабрь 2023 – декабрь 2025) — БУУӨП, ЮНИСЕФ жана ЮНФПАнын биргелешкен демилгеси болуп саналат, жалпы бюджетти 600 000 АКШ долларын түзөт. Долбоор мүмкүнчүлүгү чектелген адамдар үчүн укуктарга жана кызматтарга тең мүмкүнчүлүктү камсыздоону максат кылып, инклюзивдүү мыйзамдарды, улуттук маалымат тутумдарын жана мүмкүнчүлүгү чектелген адамдар

боюнча кеңеш сыяктуу мекемелик механизмдерди чыңдоого багытталган.

Долбоор ошондой эле мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын муктаждыктарын климаттык адаптация боюнча саясаттарга интеграциялап, өкмөт, жеке сектор жана жарандык коом менен өнөктөштүктө ишке орношуу мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүүгө көмөктөшөт. Негизги багыттарга кубаттуулукту өнүктүрүү демилгелери, саясатты реформалоо жана инклюзивдүүлүк менен мүмкүнчүлүк берүүнү узак мөөнөттүү камсыздоо үчүн маалымат чогултуу тутумдарын жакшыртуу кирет.

БУУ агенттиктери Кыргызстанда инклюзивдүү коомду түзүүгө багытталган өзгөрүүлөрдү жетектөөдө

Мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын укуктарын жана жашоосун жакшыртууга өзгөчө көңүл бурган БУУ тутумунун ишинин далили — БУУӨП, ЮНИСЕФ жана ЮНФПАнын биргелешкен аракеттери. Бул аракеттер инклюзивдүү чөйрөнү түзүүгө багытталган болуп, мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын укуктарын илгерилетүүнү көздөйт. БУУ агенттиктери ар тараптуу ыкмалар аркылуу жеткиликтүүлүктү жакшыртып, инклюзивдүү жумуш мүмкүнчүлүктөрүн түзүп, улуттук саясаттарга мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын көз караштарын интеграциялоо менен реалдуу прогресске жетишүүдө.

БУУ агенттиктери инклюзивдүү дизайн жана негиздүү ыңгайлаштыруу боюнча кеңири окутуу сессиясын өткөрүштү. Эл аралык эксперт Жанина Арсениеванын жетекчилиги менен өткөрүлгөн бул иш-чарага мамлекеттик кызыкдар тараптар, жарандык коом жана мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын уюмдары катышып, БУУнун мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын укуктары тууралуу Конвенциясында белгиленген жеткиликтүүлүк чараларын ишке ашыруу маселелери талкууланып, инклюзивдүү жана жеткиликтүү иш-чараларды өткөрүү боюнча методикалык сунуштар иштелип чыкты.

Ошондой эле Кыргызстан Өкмөтү, БУУ агенттиктери жана өнөктөштөрдүн кызматташуусунда Инклюзивдүү жумушка орноштуруу форуму өткөрүлүп, мүмкүнчүлүгү чектелген адамдарды жумушка орноштуруунун ийгиликтүү моделдери көрсөтүлдү. Форумда жумушка тартуу, жумушта кармоо жана кесиптик өнүгүү боюнча стратегияларды камтыган Инклюзивдүү жумушка орноштуруу боюнча Нускамалар сунушталды. Бул документ жалпыга ылайыктуу дизайн жана негиздүү ыңгайлаштыруу инклюзивдүү жумуш орундарын түзүүдө канчалык маанилүү экендигин баса белгиледи.

Мындан тышкары, бул биргелешкен программа аркылуу мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын муктаждыктары климаттык чараларга да интеграцияланып, улуттук климаттык адаптация стратегияларына киргизилүүдө. Бул өзгөчө табигый кырсыктар тобокелдигин башкаруу, саламаттыкты сактоо жана айыл чарба тармактарына багытталган. Мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын ар түрдүү уюмдары менен онлайн консультациялар аркылуу четте калган коомчулуктардын үнүн угуп, улуттук программаларга алардын сунуштарын киргизүү максатында маанилүү сунуштар иштелип чыкты.

КООРДИНАЦИЯЛАНГАН ДЕМИЛГЕЛЕР:

ЖАРАТЫЛЫШТЫ КОРГОО БОЮНЧА ТРАСТТЫК ФОНД

Кыргызстандын Жаратылышты коргоо боюнча Трасттык фонду (CTF) — БУУ тутуму, Өкмөт жана өнүгүү боюнча өнөктөштөр биргеле-

шип био ар түрдүүлүктү сактоодо натыйжалуураак, максаттуу жана туруктуу иш алып бара аларынын мыкты мисалы болот. Бул фонд көп тараптуу кызматташууга өбөлгө түзүп, БУУнун агенттиктери, улуттук мекеме-

лер, жарандык коом жана жеке сектордун аракеттерин жыйынтык натыйжага багытталган бирдиктүү ыкмада бириктирет. Мындай ыкма ресурстарды жана эксперттик потенциалды максималдуу пайдаланууга шарт түзөт.

Финансылык агымдарды, анын ичинде жаратылышты коргоо максатындагы карыз алмашуу механизмдерин, жеңилдетилген каржылоону жана жашыл облигацияларды консолидациялоо — табигый мурастарды коргоо жана климатка туруктуулукту жогорулатуу боюнча артыкчылыктуу долбоорлорго стратегиялык каржылоону камсыз кылат.

Мындан тышкары, Трасттык фонд улуттук жоопкерчилик менен тармактар аралык координацияны чыңдоо аркылуу био ар түрдүүлүктү коргоонун натыйжалуулугун жогорулатат жана Кыргызстанда татаал экологиялык жана социалдык-экономикалык көйгөйлөрдү чечүүдө БУУ жана өнөктөштөр кантип эффективдүү кызматташа аларынын үлгүсү болот.

29-ТАРАПТАРДЫН КОНФЕРЕНЦИЯСЫ (ТК) ЖАНА КЫРГЫЗСТАНДАГЫ ТКна ДАЯРДЫК ЖУМАЛЫГЫ

Туруктуу координатор Өкмөттү колдоо үчүн БУУнун өлкөлүк командасын мобилизациялап, 7–11-октябрь аралыгында Кыргызстанда өткөн Тараптар Конференциясына (ТК) даярдык жумалыгынын уюштурулушуна көмөк

төштү. Бул иш-чара чечим кабыл алуучуларды жана коомчулукту климаттын өзгөрүшү, климат боюнча аракеттер, Кыргызстан алган милдеттенмелер жана ТК конференциясынын мааниси тууралуу маалымдуулукту жогорулатууга багытталды.

ТКна даярдык көрүү алкагында БУУнун агенттиктери (БУУӨП, ЮНИСЕФ, ФАО, ВПП, БУУ-Аялдар, ЭМУ) техникалык жана программалык колдоо көрсөтүүдө башкы ролду ойноп, улуттук өнөктөштөр менен тыгыз кызматташып, Кыргызстандын климаттык күн тартибин бекемдөөгө салым кошушту. Алар улуттук павильондун уюштурулушуна көмөктөшүп, өлкөнүн климаттык демилгелерин, «Тоолор күн тартибин», климаттык билим берүүнү жана жаштардын климат боюнча аракеттерин көрсөтүштү.

Бул аракеттер Кыргыз Өкмөтүнүн «Иш-аракеттерге чакыруу» демилгесин колдоду. Анда БУУга мүчө мамлекеттерге БУУнун климаттык өзгөрүү боюнча рамкалык конвенциясынын (РКИК) алкагында тоолор жана климат маселелери боюнча диалогду институтталоо сунушталган. Жаштардын Аймактык Конференциясынын жыйынтыктарына ылайык, ЮНИСЕФ жана Маданият министрлиги жаштардын климаттык саясаттагы диалогдорго активдүү катышуусун колдоп, аларды өзгөрүүнүн кыймылдаткыч күчү болууга шыктандырышты.

29-Тараптар Конференциясына карай жол

Кыргызстандын 29-Тараптар Конференциясына катышуусу климаттын өзгөрүшүнө өлкөнүн жогору деңгээлде ачык болушуна байланыштуу өзгөчө мааниге ээ. Бул кырдаал адаптация боюнча комплекстүү пландарды иштеп чыгуу жана климаттык каржылоого жетүү зарылдыгын жаратат.

29-ТКна даярдык көрүү процессинде БУУ агенттиктери — БУУӨП, ЮНИСЕФ, ФАО, ВПП, БУУ Аялдар, ЭМУ — Климат боюнча Улуттук Павильонго техникалык колдоо көрсөтүүдө чечүүчү роль аткарышты. Бул платформа аркылуу Кыргызстан климаттык демилгелерин жана “Тоолор күн тартибин” тааныштырып, БУУга мүчө-мамлекеттерге тоолуу аймактардагы климаттык көйгөйлөрдү РКИК алкагында өзгөчө көңүл бурууга чакырган Өкмөттүн «Иш-аракеттерге чакыруу» билдирүүсүн күчөттү.

Өзгөчө көңүлдү жаштардын активдүүлүгү бурду:

29-ТКна чейин Бишкекте өткөн Климат боюнча Аймактык Жаштар Конференциясына (RCOY) Борбор Азия жана Ооганстандан 200дөн ашуун жаш активисттер чогулуп, жаштардын климат саясатына катышуусун күчөтүүгө багытталган билдирүүлөрдү кабыл алышты. БУУнун тутуму бул процессти маалыматтык иш-чаралар жана аялдуу топтор үчүн платформаларды түзүү аркылуу колдоду.

Бул жаштардын үнү 29-ТК конференциясында (Баку, Азербайжан) дагы жаңырып, климаттык аракеттерди күчөтүү жана жаштардын туруктуу саясаттарды иштеп чыгуудагы орду боюнча дүйнөлүк деңгээлде көңүл бурдурду.

УЛУТТУК ДЕҢГЭЭЛДЕ АНЫКТАЛГАН САЛЫМДАРДЫ (ОНУВ 3.0) ИШКЕ АШЫРУУНУН БАШТАЛЫШЫ

Туруктуу координатордун координациясы жана БУУӨПдун техникалык жетекчилиги астында Бириккен Улуттар Уюму Кыргызстандын 3.0 Улуттук деңгээлде аныкталган салымдарын (ОНУВ 3.0) иштеп чыгууга колдоо көрсөтүү боюнча Министрлер Кабинетине сунуш киргизген, ал өкмөт тарабынан кабыл алынган. Министрликтин өтүнүчүнүн негизинде БУУнун колдоосун чагылдырган биргелешкен иш планы аяктады жана БУУнун 14 агенттиги бул процесске катышты. Туруктуу координатор саясий деңгээлде координацияны жүргүзөт, БУУӨП Климаттык Убада 2025 алкагында техникалык жетекчиликти камсыз кылат. БУУнун тутуму 2025-жылдын январында баштоо иш-чарасын жана апрель же май айларына чейин баштапкы долбоорду сунуштоо графигин сунуштады, бул Кыргызстандын Париж келишими боюнча климаттык максаттарга шайкештигин камсыз кылат. 30-ТК тарабынан белгиленген амбициялуу мөөнөттү аткаруу үчүн Туруктуу координатор ОНУВ 3.0 тү өз убагында иштеп чыгууну камсыз кылуу үчүн БУУӨКнын алкагындагы прогресске ай сайын сереп салып турат, анткени бул Кыргызстандын климат жаатындагы милдеттенмелерин туруктуу экономикалык өсүш менен макулдашууга өтө маанилүү мүмкүнчүлүк берет.

УЛУТТУК ЫКТЫЯРДУУ СЕРЕП (НДО)

БУУ тутуму 2025-жылдын июль айында Жогорку деңгээлдеги саясий форумга сунуштоо үчүн Улуттук ыктыярдуу серепти даярдоодо Өкмөткө жигердүү колдоо көрсөтүүдө. Бул колдоо НДОНу түшүнүүнү тереңдетүү үчүн баштапкы семинарды өт-

көрүүнү, бекем улуттук жол картасын иштеп чыгууну жана ТӨМ прогрессине мониторинг жүргүзүү жана отчет берүү үчүн негизги курал катары ТӨМ улуттук трекерин түзүүнү камтыды. Азыр Кыргызстандын Улуттук статистика башкармалыгынын сайтында ачык жеткиликтүү болгон ТӨМ трекеги Өкмөттүн жана парламенттин өкүлдөрүнө фактыларга негизделген чечимдерди кабыл алуу үчүн сунушталды. ТӨМ боюнча улуттук жана глобалдык маалыматтардын ортосундагы 87 көрсөткүчтөгү айырмачылыктарды четтетүү үчүн Улуттук статистика башкармалыгынын ТӨМ көрсөткүчтөрү боюнча Жол картасын иштеп чыгат. БУУ ошондой эле НДО процессин жакшыртуу үчүн фактыларга негизделген маалыматтар жана изилдөөлөрдү берүү менен кызыкдар тараптар менен инклюзивдүү кеңешмелерди колдойт.

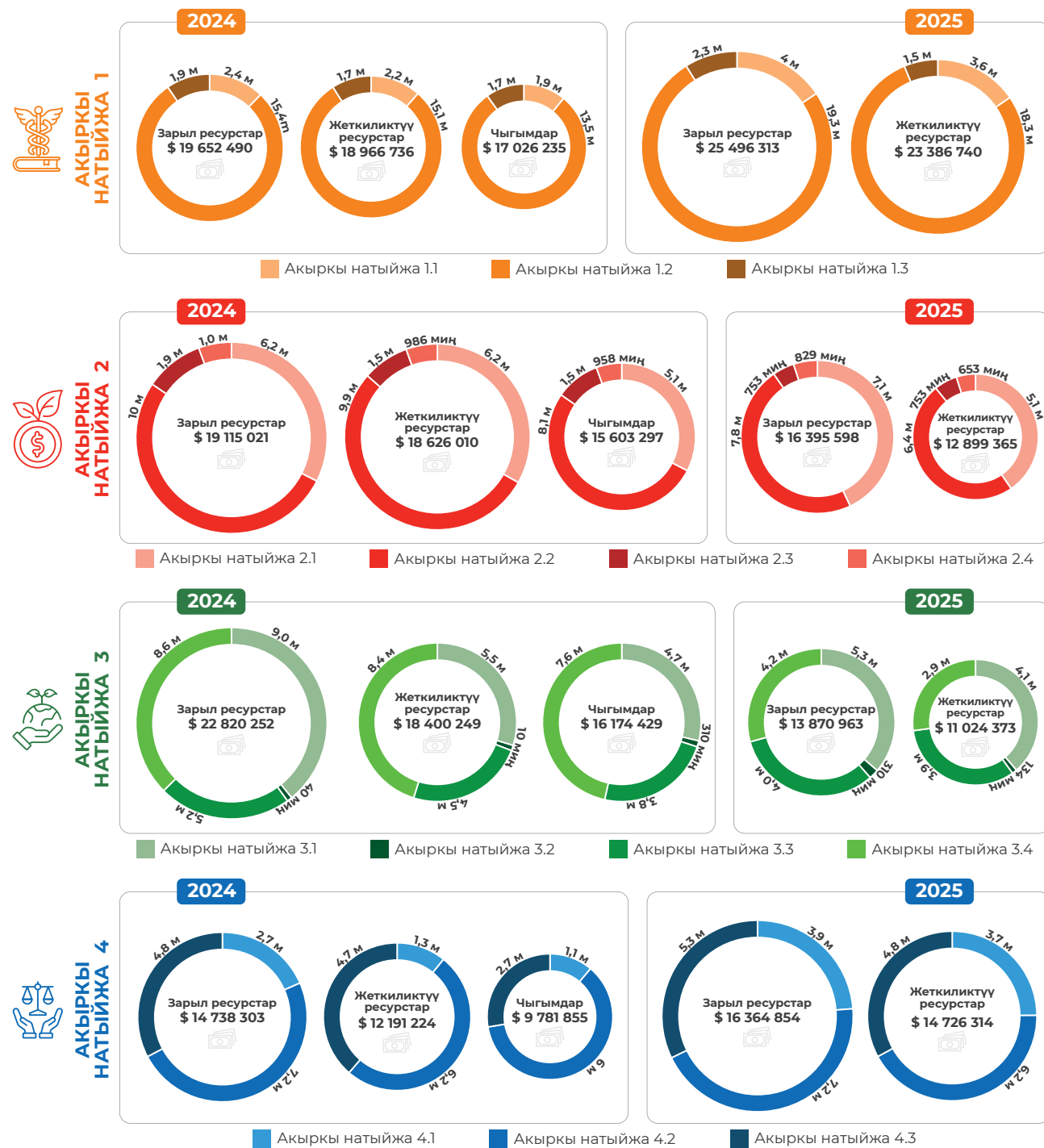
УЛУТТУК ӨНҮКТҮРҮҮ ФОРУМУ

2024-жылдын 4-ноябрында БУУ тутуму «Адам капиталы жана туруктуу өнүгүү» аттуу улуттук форумуна колдоо көрсөттү, ал Кыргызстандагы адам капиталын өнүктүрүү маселелерин чечүү үчүн негизги платформа болуп калды. Форумда Премьер-министр, Азия Өнүктүрүү Банкынын Вице-Президенти, БУУнун Туруктуу координатору, Дүйнөлүк Банктын аймактык директору, Кытай жана АКШдан келген элчилер, ошондой эле негизги улуттук министрлер жана эксперттер сөз сүйлөштү. Конференция адам капиталынын сапатын жогорулатуу жана туруктуу өнүгүүнү колдоо үчүн эл аралык кызматташтыкты, алдыңкы тажрыйбаны жана глобалдык Туруктуу өнүгүүнүн максаттары менен макулдашууну өнүктүрүүгө көмөктөшүүчү 2030-жылга чейинки өнүгүүнүн жаңы улуттук стратегиясынын негизин түздү.

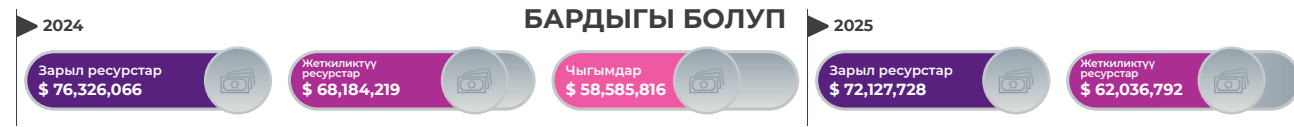
2.5. ФИНАНСЫЛЫК СЕРЕП ЖАНА РЕСУРСТАРДЫ МОБИЛИЗАЦИЯЛОО

2.5.1. Финансылык сереп

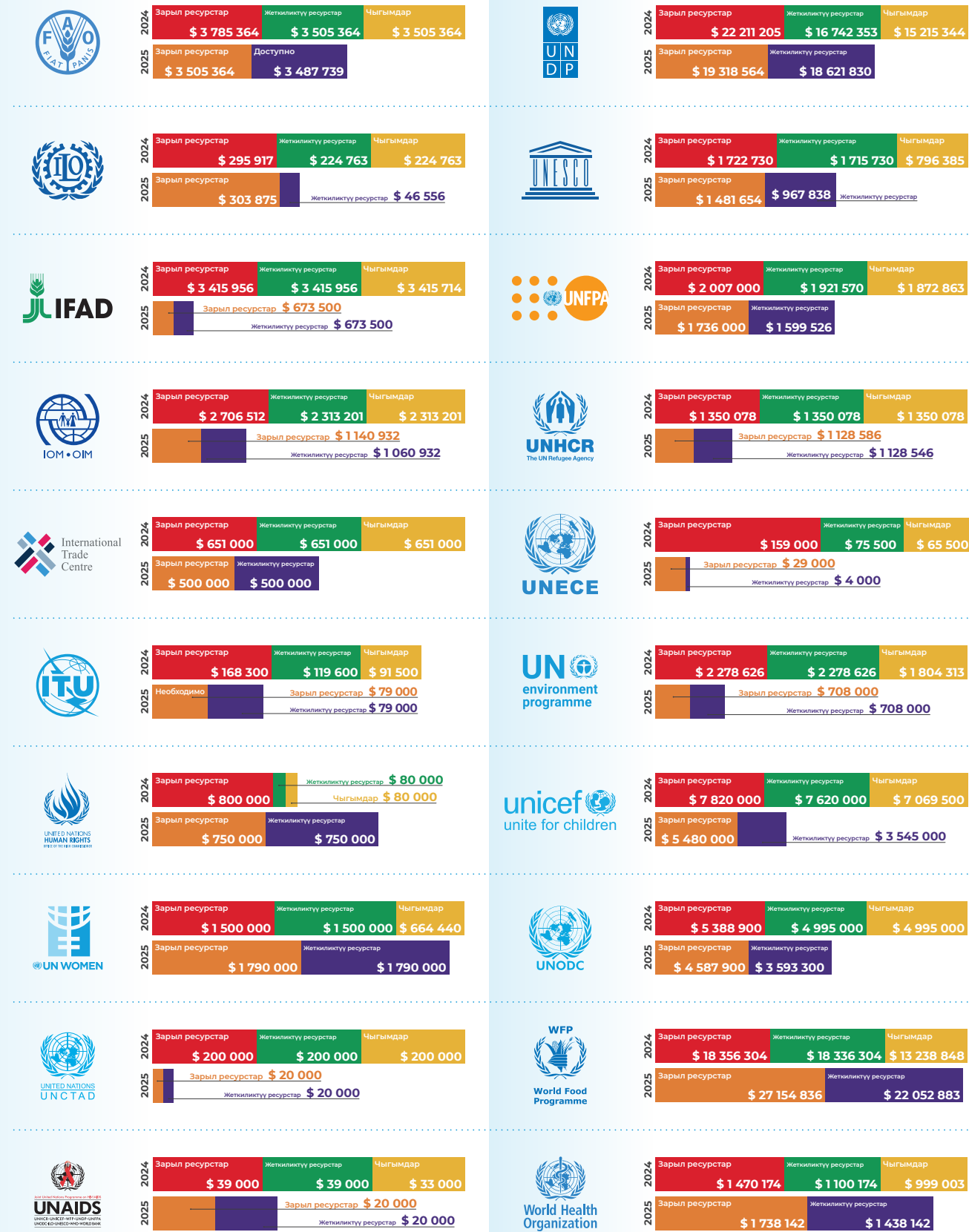
АКЫРКЫ НАТЫЙЖАЛАР БОЮНЧА КАРАЖАТТАР

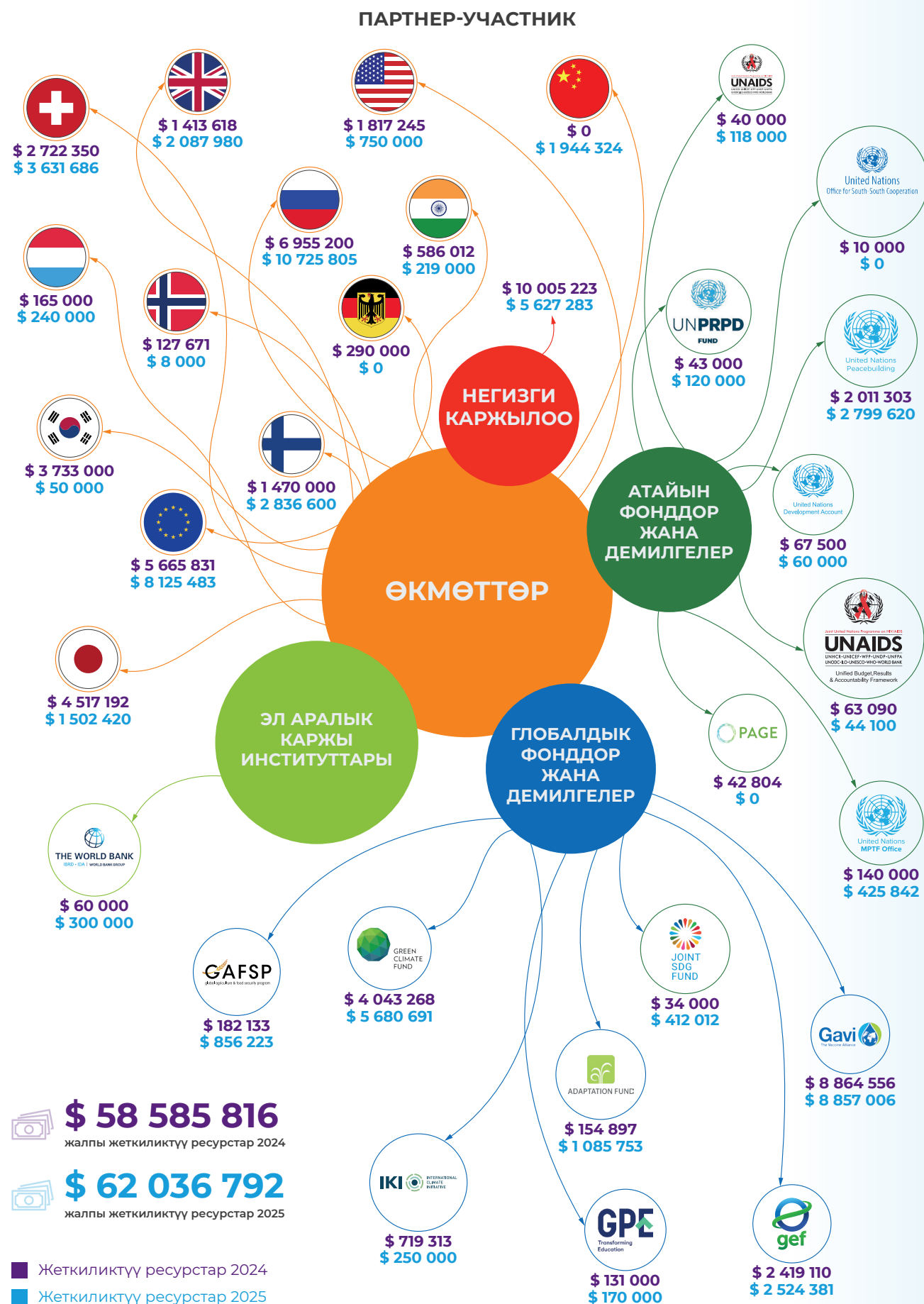

БАРДЫГЫ БОЛУП

АГЕНТТИКТЕР БОЮНЧА КАРАЖАТТАР

2.5.2. Ресурстарды мобилизациялоо жана каржылоонун сапаты

2024-жылы Кыргызстандагы Бириккен Улуттар Уюму жалпы 65 миллион АКШ долларын мобилизациялап, анын 54,4 миллион долларын өнүктүрүүнүн негизги тармактарына жумшаган. Колдонулбай калган каражаттар 2025-жылга жеткиликтүү ресурстар катары которулду. Негизги каржылоо ООН системасынын өнүктүрүү системасынын реформасы, анын нормативдик күн тартиби жана Кыргыз Республикасынын өнүктүрүү боюнча кыйынчылыктарды чечүүгө жардам берүү убадасына ылайык, ресурстарды мобилизациялоого негиз болуп берди. Каражаттар Алкактык программанын төрт артыкчылыктуу багыттары боюнча стратегиялык түрдө бөлүштүрүлүп, социалдык секторлорго, жашыл экономикага өтүүгө, климатка туруктуулукка жана башкарууну бекемдөөгө тең салмактуу колдоо көрсөткөн. Каражаттын негизги бөлүгү, 19,8 миллион доллар климаттын өзгөрүшүнө каршы күрөшүүгө, табигый кырсык коркунучун азайтуу жана экологиялык туруктуулукту камсыздоого жумшалды. Дагы 19,3 миллион доллар социалдык кызматтарга жана татыктуу жумушка, билим берүү, саламаттыкты сактоо жана социалдык коргоо системаларын чыңдоого багытталган. 14,3 миллион доллар инклюзивдик “жашыл” социалдык-экономикалык өнүгүүгө, айыл чарбасын колдоого, сооданы жеңилдетүүгө, чакан жана орто бизнести өнүктүрүүгө жана санариптик трансформацияга бөлүнгөн. Калган 11,2 миллион доллар жоопкерчиликтуу жана инклюзивдик институттарга, башкаруу тутумун чыңдоого, адам укуктарын коргоого жана тынчтыкты куруу аракеттерине жумшалган.

Кыргызстандагы БУУ эки тараптуу, көп тараптуу жана тематикалык каржылоо агымдарын бириктирүү менен өзүнүн финансылык базасын кеңейтти. Эки тараптуу негизги донорлордун катарына Россия Федерациясы (8,8 млн доллар), Европа Биримдиги (5,9 млн доллар), Жапония (5,7 млн доллар), Корея (3,7 млн доллар) жана Швейцария (2,8 млн доллар) кирди, алар жалпы каржылоонун 36%дан ашыгын түздү.

Темалык, биргелешкен жана көп тараптуу каржылоо механизмдерин колдонуу ресурстарды көбөйтүп, программалык таасирди жогорулатууга жардам берди. Тынчтыкты куруу фонду долбоорлору үчүн жалпысынан 11 441 215 АКШ доллары өлчөмүндө каржылоо негизги курал бойдон калды. Биргелешкен ТӨМ Фонду маанилүү роль ойноду: саламаттыкты сактоо секторундагы санариптештирүү боюнча 3 миллион АКШ доллар, Бишкектеги ТӨМдү локалдаштыруу боюнча 250 миң АКШ доллар грант бөлүндү. БУУнун мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын укуктары боюнча өнөктөштүгүнүн алкагында майыптардын иш менен камсыз кылуу жана

климатка ыңгайлашуу укуктарын камсыз кылуу үчүн мыйзамдык реформаларды, башкаруу механизмдерин жана инклюзивдик кызмат көрсөтүүлөрдү колдоо үчүн 600 000 доллар бөлүндү. Бул каражаттар мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын иш менен камсыз болуу жана климаттык адаптация укуктарын камсыз кылууга багытталган. СПИД, кургак учук жана безгек менен күрөшүү боюнча Глобалдык фонд 6,3 миллион доллар, Жашыл климаттык фонд 5,1 миллион доллар, ал эми Глобалдык экологиялык фонд 2,6 миллион доллар бөлүп, саламаттыкты сактоо тутумдарын, айлана-чөйрөгө туруктуулукту жана климатка ылайыкташууну чыңдоого салым кошту.

Жеке сектор менен өнөктөштүк кошумча инвестицияларды, техникалык тажрыйбаны жана рынокко багытталган чечимдерди камсыз кылуу менен ресурстарды мобилизациялоого өбөлгө түздү. ЮНИДО жана Суу ресурстары айыл чарба жана кайра иштетүү өнөр жайы министрлиги менен биргеликте иштелип чыккан балык уулоо жана аквакультура демилгеси жеке экспортторду өндүрүш-сатуу чынжырын өнүктүрүүгө жана экспортко продукция чыгарууга тартууга мүмкүндүк берди. Жаштарды жумушка орноштуруу жана көндүмдөрдү өнүктүрүү чөйрөсүндө бизнес ассоциациялар жана каржы институттары менен кызматташуу практиканы, шакирттик практиканы жана кесиптик билим берүүнү күчөттү, бул билим берүүнү эмгек рыногунун муктаждыктарына шайкеш келтирди. Логистикалык компаниялар менен кызматташуу соода процедураларын жеңилдетти, ошол эле учурда саламаттыкты сактоо тармагындагы өнөктөштүк телемедицинанын эффективдүүлүгүн жана аз тейленген калк үчүн жеткирүү чынжырын жогорулатты. Мындан тышкары, агробизнес инвесторлору менен көбүрөөк кызматташуу мектептерде тамактандыруунун кеңейтилген программалары жана туруктуу энергия чечимдери аркылуу азык-түлүк коопсуздугун жана тамактанууну жакшыртты.

Келечектеги күч-аракеттер жаратылышты коргоо трасттык фондунун механизмине басым жасоо менен биргелешип каржылоо механизмдерин кеңейтүүгө, аралаш каржылоону колдонууга жана жогорку таасирдүү, масштабдуу чечимдерди жеткирүү үчүн көп секторлуу өнөктөштүктү бекемдөөгө багытталат. Инвестицияларды өнүктүрүүнүн улуттук артыкчылыктарына жана 2030-жылга чейинки Күн тартибине шайкеш келтирүү менен БУУ ресурстарды мобилизациялоодо, өнүктүрүүнүн жаңы каржылоосун тартууда жана Кыргызстанда туруктуу прогрессти тездетүүдө негизги ролду ойноону улантат.

3-БӨЛҮМ. КЕЛЕЧЕККЕ КАРАЙ – БУУӨКтүн КЕЛЕРКИ ЖЫЛДАГЫ ИШМЕРДҮҮЛҮГҮНҮН НЕГИЗГИ БАГЫТЫ

2025-жылы БУУ Туруктуу өнүгүү максаттарын (ТӨМ) тездетүүчү механизмдерди жана кызматташтык мамилени колдонуп, улуттук өнүгүү артыкчылыктарын жана эл аралык форумдарда кабыл алынган милдеттенмелерди ишке ашырууну күчөтөт. БУУ Өкмөттүн Испанияда өтө турган Өнүгүүнү каржылоо боюнча Төртүнчү эл аралык конференциясына жана 2025-жылы боло турган Экинчи Дүйнөлүк Социалдык өнүгүү саммитине катышуусун колдойт. Ошондой эле БУУ Кыргыз Республикасынын ТӨМ боюнча экинчи Улуттук ыктыярдуу серебин (НДО) БУУнун Экономикалык жана социалдык кеңеши (ECOSOC) алдындагы Жогорку деңгээлдеги саясий форумга июль айында сунуштоо үчүн толук колдоо көрсөтөт. «Келечек үчүн Пакт» жана анын «Келечек муундар жөнүндө декларациясы» менен Глобалдык санариптик келишимди пайдаланып, БУУ тутуму 2023–2027-жылдарга карата Алкактык программадагы төрт артыкчылыктуу багытка көңүл бурат.

САПАТТУУ СОЦИАЛДЫК КЫЗМАТТАР:

БУУ эмгек мамилелерин жакшыртууну колдойт жана жакырчылыкты кыскартууга салым кошуу максатында, өзгөчө калктын аялуу катмары үчүн татыктуу эмгекти камсыздоо боюнча комплекстүү программаны ишке ашырууга көмөк көрсөтөт. Жаштарды жумушка орноштурууга, көндүмдөрдү өнүктүрүүгө жана санариптик технологиялар жана чыгармачыл тармактар сыяктуу суроо-талапка ээ секторлордо стажировкадан өтүүгө көмөк көрсөтүлөт. БУУ жакыр үй чарбаларына, өзгөчө аялуу топторго пайда алып келген инклюзивдик социалдык коргоонун адекваттуулугуна, натыйжалуулугуна, эффективдүүлүгүнө жана адилеттүүлүгүнө жетишүү үчүн социалдык секторду каржылоонун сапатын жакшыртат. Социалдык коргоонун комплекстүү улуттук стратегиясын иштеп чыгуу жана социалдык камсыздоонун кадрларына инвестициялоо олуттуу мааниге ээ болот. БУУ системасы жалпы саламаттыкты сактоону жана санариптик чечимдерди кеңейтип, айыл калкына өзгөчө көңүл бурат. Билим берүү программалары сапаттуу балдар бакчасы жана инклюзивдик билим берүүгө

гө мүмкүнчүлүк жаратуу, билим берүү программаларын жаңылоо жана мугалимдердин потенциалын өркүндөтүү аркылуу XXI кылымдын көндүмдөрүн өнүктүрүү жана билим алуу натыйжаларын жакшыртуу максатында ишке ашырылат, өзгөчө кызмат көрсөтүүнүн жетишсиз деңгээлиндеги аймактарда.

ЖАШЫЛ СОЦИАЛДЫК-ЭКОНОМИКАЛЫК ӨНҮГҮҮ:

БУУ аялдардын жана жаштардын бизнести каржылоого жана ишкердикти өнүктүрүүгө жетүүсүн колдойт, аялдардын экономикалык мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүүгө көмөктөшөт. Демилгелер жакырчылыкты кыскартууга жана чакан «жашыл» бизнести өнүктүрүү үчүн микрокаржылоо боюнча демилгелер аркылуу «жашыл» экономиканы стимулдаштырууга өзгөчө көңүл бурат. Мындан тышкары, БУУнун системасы туруктуу жана инновациялык айыл чарба практикасын жайылтат жана жогорку баалуу өндүрүш рынокторуна жетүүнү кеңейтүү үчүн климатка туруктуу айыл чарба боюнча окутууну кеңейтет. БУУ ишканаларга, анын ичинде чакан, орто жана микробизнеске (ЧОМБ), Европалык Биримдиктин көмүртек чек ара жөнгө салуу механизминин талаптарына ылайык иш алып барууга жардам берет. Бул механизм көмүртек чыгындылары көп болгон импорт товарларына алардын көмүртек изине жараша салык салууну карайт. БУУ бул максатта тармактык потенциалды жогорулатуу, маалымдуулукту арттыруу жана негизги секторлордо экспорттук атаандаштыкты күчөтүү аркылуу колдоо көрсөтөт.

КЛИМАТТЫ КОРГОО БОЮНЧА ИШ-ЧАРАЛАР ЖАНА КЫРСЫК КОРКУНУЧУН БАШКАРУУ:

БУУ жаратылышка негизделген чечимдерди илгерилетет жана жаңыланган Улуттук адаптация планын жана үчүнчү муундагы Улуттук деңгээлде аныкталган салымдарын ишке ашыруу үчүн Өкмөт менен иштешет. БУУ бир нече коркунучтар алдында табигый кырсык-

тарга даяр болуу, эрте эскертүү жана коомчулуктун негизинде кырсык коркунучун азайтуу боюнча Өкмөттүн дараметин күчөтүүгө басым жасайт. Өзгөчө көңүл уникалдуу экосистемаларды сактоо үчүн жаратылышты коргоо боюнча максаттуу фондду түзүүнү колдоо аркылуу биологиялык ар түрдүүлүктү коргоого бурулат. Абанын сапатын жакшыртуу, шаардын жашыл аянтын көбөйтүү жана экологиялык таза жылытуу технологияларын киргизүү боюнча үгүттөө улантылат.

ТЫНЧТЫК, СОЦИАЛДЫК БИРИМДИК ЖАНА АДАМ УКУКТАРЫ:

Бириккен Улуттар Уюму Өкмөт, Жогорку Кеңеш жана Улуттук адам укуктары институттары менен биргеликте адам укуктары боюнча улуттук саясаттарды эл аралык стандарттарга шайкеш келтирүү, адам укуктары боюнча улуттук аракеттер планын ишке ашыруу жана Адам укуктары механизмдеринин, анын ичинде Универсалдуу мезгилдүү кароо, Экономикалык, социалдык жана маданий укуктар боюнча комитет, Аялдарга карата бардык түрдөгү дискриминацияны жоюу жөнүндө конвенциясы, Бала укуктары боюнча комитет, Атайын тартиптердин сунуштарын аткарууга көмөктөшөт. Бул аракеттер маргиналдуу топтор үчүн дискриминацияга каршы кеңири мыйзамды иштеп чыгууга багытталат. Ошондой эле жарандык коомдун активисттери, бейөкмөт уюмдар жана адам

укуктары боюнча жактоочулар коомго кызмат көрсөтө алышы үчүн жарандык мейкиндикти кеңейтүү, үй-бүлөлүк зомбулукту кылмыш катары таануу, укук коргоо органдарынын аракеттерин күчөтүү жана Омбудсмен институтун чыңдоо боюнча иш-аракеттер көрүлөт.

Жамааттык негизде ишке ашырылган тынчтыкты орнотуу демилгелери инклюзивдүү башкарууну жана этностор аралык диалогду чыңдоого багытталат. БУУ 2025–2027-жылдарга карата Коррупцияга каршы күрөшүү боюнча мамлекеттик стратегияны ишке ашырууга көмөктөшүп, айрыкча аялдар жана маргиналдуу калк үчүн ачык-айкындуулук жана адилеттикке жетүүнү жакшыртат.

БУУ сот тутумун жана улуттук адам укуктары институттарынын адилет сот ишин камсыз кылуу, жарандардын укуктук механизмдерге жетүүсү жана адам укуктарына шайкеш келген, жабырлануучуга багытталган, жыныска сезимтал кылмыш укугу саясатын ишке ашыруу боюнча мүмкүнчүлүктөрүн бекемдөөнү улантат. Мында кылмыштуулуктун алдын алуу үчүн далилдерге негизделген ыкмаларды колдонуу (мисалы, кылмыш боюнча маалыматтарды талдоо, жабырлануучулардын сурамжылоосу ж.б.) камтылат. Ошондой эле зомбулуктан жабыр тарткан адамдарга комплекстүү көп секторлуу жардам көрсөтүү, кылмышкерлер үчүн оңдоочу программалар жана үй-бүлөлүк зомбулуктан арылтуу демилгелери каралат.

КЫСКАРТУУЛАР

АӨБ	Азия өнүктүрүү банкы
AMR	Микробго каршы туруктуулуктун таралышын изилдөө
AML/CFT	Акчанын изин жашыруу жана терроризмди каржылоого каршы аракеттенүү боюнча комиссия
ATMP	«Рынокко мүмкүндүк» долбоору
ККК	Кыйноолорго каршы Конвенция
CEDAW	Аялдарга карата басмырлоонун бардык формаларын жоюу жөнүндө Конвенция
CODI	Социалдык коргоонун негизги диагностикалык куралын баалоо
TK	Тараптардын конференциясы (климат боюнча)
CTF	Жаратылышты коргоо боюнча Трасттык фонд
ЖКУ	Жарандык коомдук уюмдар
CBAM	ЕБ чек арасындагы көмүртекти жөнгө салуу
DMFAS	Мамлекеттик карызды башкарууну талдоо системасы
ECOSOC	БУУнун экономикалык жана социалдык кеңеши
EPӨБ	Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы
eQMS	Электрондук кезекти башкаруу системасы
ӨК	Өнүктүрүү үчүн каржылоо
FIS	Токой чарба маалымат системасы
GAP	Туура айыл чарба практикасы
ГЗ	Гендердик зомбулук
GCF	Жашыл климаттык фонд
GEF	Глобалдык экологиялык фонд
ГФСТМ	СПИД, кургак учук жана безгекке каршы күрөшүү боюнча Глобалдык фонд
GLOFs	Мөңгү көлдөрүнүн суу ташкыны
АӨИ	Адамдык өнүгүү индекси
ЖДСФ	Жогорку деңгээлдеги саясий форум
ЭВФ	Эл аралык валюта фонду
ЭФИ	Эл аралык финансы институту
КЭУ	Кыргыз экономикалык университети
KIBS	Билимге негизделген бизнес-кызмат көрсөтүүлөр

МЧОИ	Микро, чакан жана орто ишканалар
MPTF	Көп тараптуу трастык фонд
МКМ	Мобилдүүлүктү көзөмөлдөө матрицасы
УАП	Улуттук адаптациялоону пландаштыруу
NbS	Табигый процесстерге негизделген чечимдер
ОНУВ	Улуттук деңгээлде аныкталган салымдар
ӨУС	Өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясы
NTFC	Сооданы жеңилдетүү боюнча улуттук кеңеш
ТКФ	Тынчтыкты куруу фонду
PDO	Чет өлкөдө иштөө боюнча алдын ала даярдык колдонмосу
МЖӨ	Мамлекеттик-жеке өнөктөштүк
QCPR	Төрт жылдык мезгил үчүн саясатты комплекстүү кароо
RCOY	Климат боюнча Аймактык Жаштар Конференциясы
SABER	Билим берүүнүн натыйжаларын жакшыртууга системалуу мамиле
SUN	"Тамактанууну кеңейтүү" демилгеси
ТӨМ	Туруктуу өнүгүү максаттары
SoF	Келечек Саммити
VASP	Виртуалдык активдерге кызмат көрсөтүүчү
НДО	Улуттук ыктыярдуу сереп
БУУӨК	БУУнун өлкөлүк командасы
БУУӨТ	БУУнун Өнүктүрүү тутуму
UNPRPD	Мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын укуктарын илгерилетүү боюнча БУУнун өнөктөштүгү
БУУ ТК	БУУнун Туруктуу координатору
Алкактык программа	БУУнун Туруктуу өнүктүрүү максатында кызматташуу боюнча Алкактык программасы
УНС	Жалпы саламаттыкты сактоонун камтылышы
УАВ	Жаштар кеңеши
ВБ	Всемирный банк

ИШКЕ АШЫРУУЧУ ӨНӨКТӨШТӨР

Президенттин Администрациясы
Жогорку Кенеш (Парламент)
Министрлер Кабинети
Коопсуздук кеңеши
Улуттук коопсуздук мамлекеттик комитети
Тышкы иштер министрлиги
Экономика жана коммерция министрлиги
Юстиция министрлиги
Финансы министрлиги
Айыл чарба министрлиги
Транспорт жана коммуникациялар министрлиги
Эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция министрлиги
Саламаттыкты сактоо министрлиги
Маданият, маалымат, спорт жана жаштар саясаты министрлиги
Билим берүү жана илим министрлиги
Жаратылыш ресурстары, экология жана техникалык көзөмөл министрлиги
Өзгөчө кырдаалдар министрлиги
Архитектура, курулуш жана турак жай-коммуналдык чарба министрлиги
Энергетика министрлиги
Санариптик өнүктүрүү министрлиги
Ички иштер министрлиги
Улуттук статистика комитети
Жогорку сот
Башкы прокуратура
Мамлекеттик чек ара кызматы
Мамлекеттик бажы кызматы
Финансылык чалгындоо мамлекеттик кызматы
Дин иштери боюнча мамлекеттик комиссиясы
Мамлекеттик кызмат жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу иштери боюнча мамлекеттик агенттиги
Академиялык чөйрө
Жарандык коомдун уюмдары
Акыйкатчы Аппараты
Жеке сектор

**БИРИККЕН
УЛУТТАР УЮМУ**
КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ
.....

Кыргызстандагы
Бириккен Улуттар Уюму

Кыргыз Республикасы,
Бишкек ш., Чүй пр., 160

kyrgyzstan.un.org

[un_kyrgyzstan](https://www.instagram.com/un_kyrgyzstan)

[UN.Kyrgyzstan](https://www.facebook.com/UN.Kyrgyzstan)

[un_kyrgyzstan](https://www.x.com/un_kyrgyzstan)